

הגדה של פסח

בשבילי ההגדה

אוסף פירושים, אמרות, דרושים עיונים ומשלים על
הגדה של פסח מאת רבותינו המפרשים גדולי המוסר, וגאוני דור ודור,
מלוקט וערוך מפי ספרים ומפי סופרים ועוד.

בהוצאה זאת נוספו

מעשיות ודברים מגדולי ישראל בדורנו :
ממון שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל
ועוד מגדולי ישראל.. עיין במפתחות מיוחדות
בתחילה ההגדה.

ליקטתי וערכתי בחמלת ה' עלי

ינון בן לא"א אהרון שליט"א מחמלי

מחבר הספרים טור שו"ע המקוצר ועוד..

שנת תשפ"ב

עיה"ק אלעד

בשבילי ההגדה

מהדורה ראשונה "והגדת לבנו" בשנת תשס"ב

מהדורה שניה "בשבילי ההגדה" בשנת תשע"ז

מהדורה שלישית "בשבילי ההגדה" תשפ"ב

כל הזכויות שמורות

ינון מחמלי

רחוב רבי יוחנן בן זכאי

101/3

עיה"ק אלעד

0504100005

תגובות והערות

613613ttt@GMAIL.COM

מפתחות מעשיות ואמרות מגדולי ישראל בדורנו

ממון שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל

5	עמוד	כל דכפין ייתי ויכול
7	עמוד	כל דכפין ייתי
17	עמוד	ואפילו...כולנו יודעים את התורה
43	עמוד	ברכוש גדול
55	עמוד	ויהי שם לגוי גדול...מלמד שהיו מצוינים שם
65	עמוד	ואת עמלנו אלו הבנים
67	עמוד	ולא על ידי שליח
91	עמוד	מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה
102	עמוד	יקר בעיני ה' המותה לחסידיו

ממון בעל החידושים וביאורים רבי חיים גריינמן זצוק"ל

10	עמוד	השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין
23	עמוד	שהיו מסובין בבני ברק

רופא חולים - עמוד 109

מרון הראשון לציון רבי יצחק יוסף שליט"א

כל דכפיין ייתי ויכול - עמוד 6

הגאון הצדיק רבי אלימלך בידרמן שליט"א

ונצעק אל ה' אלהי אבותינו כמה שנאמר ... ויזעקו ותעל
שוועתם אל האלוהים ... עמוד 61

הגדה של פסח

מגיד

לכאורה, מה הטעם שאין מברכים ברכה על סיפור יציאת מצרים. ונראה ליישב, על פי הא דאיתא במסכת פסחים (דף ז' עמוד ב'), אמר רב יהודה אמר שמואל, כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן. בי רב אמרי, חוץ מן הטבילה.

ואמרי בתוספות (ד"ה על), אומר ר"ח בשם הגאון, דווקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה, דלא מצי למימר וציוונו דאכתי נכרי הוא, אבל שאר חייבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו, מותר לברך.

ומאחר שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, הרי צריך כל אדם לראות את עצמו כאילו זה עתה נעשה יהודי. וממילא קודם ההגדה אינו יהודי, ולכן אין אנו מברכים אשר קדשנו במצוותיו קודם ההגדה, ורק בסוף ההגדה מברכים גאל ישראל.

חתם סופר.

א לחמא עניא :

אפשר להסביר הטעם שתיקנו לפתוח בהגדה בלשון ארמי, ע"פ הגמרא במסכת שבת (דף י"ב עמוד ב'), רבי אלעזר כשהיה מבקר את החולה, היה אומר בלשון תפילה, "רחמנא ידכרינך לשלם". [פי', הקב"ה יזכרך לשלום]. ומקשה הגמרא על זה, שהרי אמר רב יהודה, לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, לפי שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי.

ומתרצת הגמרא, שאני חולה דשכינה עמו. שנאמר, ה' יסעדנו על ערש דוי. ונמצא שאין המתפלל אצלו זקוק לסעד של מלאכי השרת, להכניס תפלתו לפני הקב"ה, כיון שבאותו מעמד נמצא הקב"ה בכבודו ובעצמו.

ולכן תיקנו הפיסקא הראשונה שבתחילת ההגדה בלשון ארמי, להדגיש מ"ש בזוהר, שהקב"ה בעצמו יבוא לשמוע סיפור יציאת מצרים מפי בניו, ואין לנו כל צורך למלאכי השרת, כי השכינה עמנו.

אמת ליעקב, חזו"ע.

 א לחמא עניא :

וכתבו זאת בלשון ארמית, מפני שדומה הוא לאדם שלקחווהו שונאיו בשבי, וכאשר היה הוא בקרבתם לא היה מדבר הוא בלשונו, מפני שירא שמא יחשדו שוביו ויהרגוהו. וכך היו עם ישראל, שהיו מדברים הם בלשונם [של המצרים] מפני טעם זה. ומסיבה זאת ראה המגיד לכתוב זאת בלשון ארמית, שלא רק שיזכרו בלחם שהיו אוכלים, אלא אף יזכרו שהיו מדברים בשפה לא להם.

והרי כתבו חז"ל, שבמצרים לא שינו ישראל את לשונם. אלא שכתוב במדרש רבה וזה לשונו, "שהיו רגילים גם בלשון מצרית". וביאור דבריו, שבבית דברו רק לשון הקודש, ובחוץ בין המצרים דברו מצרית ארמית (עיין גם ברד"ק תהלים פרק קי"ד).

 א לחמא עניא.

סיפר הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל (מתלמסאן), מעשה באחד הרבנים שערך תשובה ארוכה בהלכה, ושלחה לחברו שיסכים עמו. בטוח היה בנימוקיו ובפסק דינו, וסיימו במילת הכתוב (במשלי פרק ט', פסוק ה'), "ועתה לכו לחמו בלחמי", הסכם עימי

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

בפסק דיני. עיין הלה בתשובה, ראה שהנימוקים קלושים והראיות חלשות, וענהו בקצרה, "הא לחמא עניא"...

י אכלו אבהתנא בארעא דמצרים :

והרי לא אכלו את המצות אלא אחרי צאתם ממצרים. שנאמר (שמות פרק י"ב, פסוק ל"ט), "כי גורשו ממצרים". וכן משמע מדברי המגיד שאמר, "מצה זו שאנו אוכלין על שום מה, על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם מיד". ואם כן, למה נקט המגיד, "די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", הרי אכלו את המצות רק לאחר צאתם.

ונראה לתרץ, דלכאורה למה חזר ב' פעמים המגיד על תיבות "המצה". דהיינו, "הא לחמא עניא", "ומצה זו שאנו אוכלים". אלא דיש לומר, דיש שתי מיני מצות. מצה אחת שבורה, והיא לחם עוני, שהיא זכר למצות שאכלו אבותינו בימי מגוריהם במצרים. ומצה שניה שלימה, והיא זכר לאכילת המצה שאכלו אבותינו דרך חירות בצאתם ממצרים. ולכך זכר ב' פעמים המגיד "מצה". פעם אחת, על המצות השבורות שאכלו במצרים. ופעם שניה, הזכיר מצה זכר למצות שאכלו דרך חירות - הגדת פה ישרים, דרך אמונה.

ל דכפין ייתי ויכול :

סח מרן הרב שך זצ"ל, פעם, כשאכלתי "ימים" אצל בעל בית אחד, הזמין בעל הבית אורח לשבת. אחר המנה הראשונה, החל בעל הבית לשיר זמירות. אמר לו העני שהיה רעב מאוד, "תביא כבר את המנה השניה". נפגע בעל הבית ששירתו הופרעה וגער בו, "קצת דרך ארץ". לחשה לו בעלת הבית, "איני מבינה אותך, לשם מה הזמנת אותו, כדי שישמע את זמירותיך, כדי ללמדו דרך ארץ, או כדי לאכול..."

ל דכפין ייתי ויכול :

בזמן שהגיעו (תשפ"ב) מאות אלפי אנשים מכל הארץ להלווייתו של מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל בעיר בני ברק הכריזו גדולי ישראל על שביתת מלאכה, ואכן כל החנויות היו סגורות מלבד חנויות אכילה ושתייה. והנה בעלי מאפיות וקיוסקים קודם תחילת ההלוויה הוציאו מחנויותיהם לרחוב מגשים של עוגות ממינים רבים, ובעלי

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הקיוסק הוציאו חבילות שלמות של מיני ברכות וכיוצ"ב. ואכן קיימו את דברי בעל ההגדה שאמר, "כל דכפין ייתי ויכול".

ל דכפין ייתי ויכול :

בזוהר הקדוש איתא (פרשת אמור דף צ"ה עמוד א'), שפעמים ורבי שמעון בר יוחאי לא היה יכול לקיים את סעודת השבת, היה הוא מקיימה "בסודות התורה ובמעשה מרכבה" (עיי' גם בספר חזון עובדיה פורים עמוד קכ"ג אות ח').

הרגשה ותכונה זאת של קיום סעודת ליל שבת בדברי תורה וכיוצ"ב היו מרגשים תלמידי חכמים רבים ובחורי ישיבות עד לפני לערך עשור שנים בזמן שמרן הגאון הגדול הראשל"צ רבינו יצחק יוסף שליט"א היה הוא מסיים את סעודת ליל שבת בביתו ומיד היה נכנס לחדרו ללמוד.

אלא שהנה היו באים רבים ונוקשים על דלת ביתו להתבשם מדברי תורה, ובני ביתו היום מכניסים לכל מאן דבעי, עד שבחדרו כבר לא יכלו לעמוד אף בדוחק גם לא אדם אחד, וכך במשך שעות ארוכות מרן היה מחדש חידושים רבים ורעיונות, ודברי תורה, והייתה ניתנת האפשרות לשאול שאלות, וכו', וכו'..

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הדבר שעורר בי קנאת סופרים גדולה מאד, היה זה בשעה שכבר עברה וחלפה לה שעת חצות לילה, ומרן היה מבקש מהציבור לסיים, ואז שהיו מנסים להמשיך היה אומר מרן, "טוב גם אני צריך עכשיו ללמוד". הוי אומר שעתה הלילה עוד ארוך לפניו.

והנה שגם היה הוא מקיים בנו "כל דכפיין ייתי ויכול מאכלים רוחניים" וגם "כל אותו הלילה... עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו הגיע זמן קריאת שמע", ודו"ק.

ל דכפיין ייתי...

עת באתי למרן שר התורה רבי חיים קניבסקי צוק"ל להביא בפניו את הספר שאני עומד להוציא מתשובות שכתב לי במשך השנים (שו"ת הגרח"ק חלק א') פגשתי למרן ביציאתו מתפילת מנחה גדולה בבית הכנסת לדרמן בדרך לסנדקאות וביקשתי ממנו שיש כמה דברים שאני חפץ לישיב וללבן עמו לפני הוצאת הספר (עיין בשו"ת הגרח"ק חלק א' ב' שנת תש"פ יו"ד שאלה קי"א עמוד ק"ע ד"ה והנה), ואז אמר לי מרן, בסדר, השאלה אם יהיה זמן, אפשר מצדי, אבל יש מלא אנשים. ואמרתי למרן

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

שהגבאי אמר לי שיכניסני לכשמרן יחזור מהברית, ואמר מרן:
נו, נו, אם הוא אמר על אחריותו, לא על אחריותי.

אבל מרן זצוק"ל מבחינתו כל דכפיין ייתי....

 שתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל. השתא

עבדי, לשנה הבאה בני חורין.

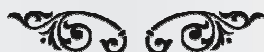
ויש להבין מה שכופלין, "השתא הכא" "השתא עבדי", למאי
נפקא מינה איפה אנחנו נמצאים עכשיו.

ונראה לתרץ, על פי הא דאיתא במסכת ראש השנה (דף י' עמוד
ב), תניא, רבי אליעזר אומר, בראש השנה בטלה עבודה
מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, "בתשרי" עתידין ליגאל. רבי
יהושע אומר, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים,
בניסן נגאלו, "ובניסן" עתידין ליגאל.

והנה משמע מדברי הגמרא, שהשעבוד הפסיק ששה חדשים
קודם הגאולה. ואיתא במפרשים, שלעתיד לבוא יהיה כן,
דהשעבוד יפסיק ששה חודשים קודם הגאולה. והשתא שייך
לומר, דהמגיד התכוון במאמר, "השתא הכא" "והשתא עבדי",
לשתי הדעות. דהנה למאן דאמר, בניסן עתידין ליגאל, אפשר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

שבתשרי עתידין ליגאל, אז בוודאי בתשרי הבא לא תבוא עדיין הגאולה, כיון שאנו רואים בעוונותינו הרבים שלא נפסק השעבוד עתה בניסן, ולכן נקווה "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין". היינו, דבשנה הבאה עדיין לא נגאל אולם ידי שעבוד נצא, וששה חדשים לאחר מכאן בתשרי נגאל - שו"ת הרע"ז בשם בנו הרב ר' מאיר.

שתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין:

ולכאורה קשה, מדוע אנו עושין זכר ליציאת מצרים, ויושבין מסובין כבן חורין, הרי גם עתה אנו בגלות.

אלא יש לומר דיש לחלק, שבמצרים היתה הגלות קצובה, ולא היינו יכולין לקרב את הגאולה, מה שאין כן עכשיו בידינו ובכוחותינו לקרב את הגאולה.

כמו שאמרו חז"ל במסכת בבא בתרא (דף י', עמוד א'), תניא ר"י אומר, גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. והשתא יש לומר דזהו שאמר, "הא לחמא עניא כל דכפין ייתי וייכול", ועל ידי זה "השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין" - חתם סופר.

שְׁתֵּא עֲבָדֵי, לְשָׁנָה הַבֵּאָה בְּנֵי חוֹרִין :

באחד ממוצאי השבתות שזכיתי להתקבל בזכות חמי שליט"א אצל מרן הגאון רב חיים גריינמן זצוק"ל עמד לפני בחור ושאל למרן שאלה כל שהיא, ומרן השיבו "חיים (הרב) גריינמן בעולם הזה הוא לא בעולם הבא", והבחור היה חוזר ושואל את שאלתו ומרן היה חוזר ומשיבו, "חיים גריינמן בעולם הזה הוא לא בעולם הבא".

בְּכָל הַלַּיְלוֹת אֲנִי אוֹכְלִים שֶׁאֵר יִרְקוֹת, וְהַלַּיְלָה הַזֶּה

מְרוֹר :

שאל פעם הגאון רבי יוסף בר מברסק את בנו הגאון ר' חיים בילדותו, בשעת היסבה של פסח, מה טעם אנו עושים בסדר ליל פסח זכר למה שמררו המצרים את חיי אבותינו, באכילת מרור. וכן עושים זכר לטיט, באכילת החרוסת. ואילו זכר לרכוש הגדול שהוציאו ישראל ממצרים, אין אנו עושים.

ויען ר' חיים, הטיט והמרור לא פסקו מאתנו עדין. ואילו הרכוש הגדול לא נשתייר ממנו מאומה, כי חלף הלך לו.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ובדרשות מהרי"ל כתב, שיש לתת על השולחן גם כלי כסף וזהב הממושכנים אצלו מן הגויים, לשמוח עכ"פ בראייתם. ואפשר שכל זה באמת זכר לרכוש גדול שנטלו ממצרים, ואף לעתיד לבוא נאמר, תחת הנחושת אביא זהב, ותחת הברזל כסף וכו' - הגרי"מ חרל"פ ז"ל - חזו"ע.

בדים היינו לפרעה במצרים :

ואפשר לפרש על פי מה שכתבו חז"ל, שמזה שיצאנו ממצרים קודם הזמן, מוכח בזה שאנו נקראים בנים. ומה שכתוב, "עבדים היינו לפרעה", זאת אומרת שלפי דעת פרעה אנו נקראים עבדים.

אבל השי"ת הראה לנו שאנו בנים למקום, וזה מתבאר ממה שהוציאנו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה קודם הזמן. ובזה מתיישבת קושיית הרב בקרבן חגיגה, שמילת "פרעה" יתירה.

ספר ישועה וניסים.

בדים היינו לפרעה במצרים :

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

קשה, היה לו להזכיר אחד מהם, או "פרעה" או "מצרים". ואמנם, בא להגייד גודל הנס שנעשה לנו בגאולה הזאת. והוא, כי מי שהוא עבד לאדון אחד, אפשר שירחם עליו ויוציאנו לחירות, או כשיגיע האדון לנקודת מות או יומת, שדרך העולם לשחרר עבדיו.

אבל מי שהוא עבד לאנשים הרבה, קשה הדבר שיסכימו כולם לשחררו, ולכן לא יהיה לו בטחון בגאולה. כן היו ישראל, שלא היה להם בטחון בגאולה, שמצד בחירת האדון יצאו לחרות. וזה היה מן הנמנע, כי היו עבדים למצרים כולם.

מהרי"ץ.

בדים היינו לפרעה במצרים :

ולכאורה, למה אמר בלשון "עבדים", דמשמע כאילו נהיו עבדים מעצמם, ולא אמר, "לעבדים לקחו אותנו". וכן יש להבין תיבת "במצרים", דהיה מספיק לומר "עבדים היינו לפרעה".

ונראה לישב, על פי מה שאמרו חז"ל במסכת סוטה (דף י"א, א'), "וישימו עליו שרי מיסים" (שמות פרק א', פסוק י"א), "עליהם" מבעי ליה. תנא דבי ר' אלעזר ב"ר שמעון מלמד שהביאו מלבן ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

להם, איסטניס אני. אמרו לו, כלום איסטניס אתה יותר מפרעה.

והשתא זהו שאמר, "עבדים היינו". דהיינו, ברצוננו הטוב בחפץ נפשנו, כל אחד אומר אני מעשי למלך, ולכן אמר, "עבדים היינו לפרעה".

ומה שאמר, "במצרים". ביאורו, דגם שהיה גלוי וידוע להם שאין עבד יוצא ממצרים, אפילו הכי בחרו לעבוד אותם. אולם ויוציאנו ה' משם ביד חזקה" בעל כרחך דישראל, "ובזרוע נטויה" בעל כרחך דמצרים.

הגדת גאולת אברהם.

שועבדים היינו לפרעה במצרים :

הקשה השל"ה הקדוש, מהי המעלה בכך שאיננו משועבדים לפרעה במצרים, והרי אנו עדיין משועבדים לאדום ולשאר העמים, ומהו איפוא ההבדל למי שאנו משועבדים.

עוד מוסיף ומקשה האדמו"ר מסלונים שליט"א בספרו "נתיבות עולם", האם היה מקום למציאות כזו של "לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים", והרי כבר בברית בין הבתרים הבטיח הקב"ה שיוציא את בני ישראל ממצרים.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ויש לומר, שעיקר ענינה של גלות מצרים היה היותנו משועבדים שם. כלומר, המציאות שהיו ישראל משועבדים בכל מהותם ללא שום עצמאות, אפילו לא במחשבה. לכן גם נקראה ארץ מצרים בשם "בית עבדים", מקום שבו הפכו אנשים לעבדים. ומשמעות עבד היא, שכל מציאותו משועבדת לאדונו, ללא כל רשות עצמית. וכמו שאמרו חז"ל על הפסוק, "לקחת לו גוי מקרב גוי", "כעובר במעי בהמה" - מדרש שוח"ט (תהילים מזמור קי"ד). עובר במעי אמו אינו מסוגל לשום דבר בכוחות עצמו, כך ישראל היו משועבדים לפרעה לגמרי ברוחם ובגופם.

זהו ההבדל בין גלות מצרים לשאר גלויות, כל הגלויות שגלו ישראל התבטאו רק בכך שהגויים היו חזקים יותר מישראל ומצירים להם, אבל עם זאת לא היו ישראל משועבדים להם. רק במצרים היו "גוי בקרב גוי", משועבדים לגמרי עד שאפילו המחשבה היתה משועבדת למצרים.

כמו שמצינו, שראשית הגאולה היתה כאשר הגיעו ל"ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו". כלומר, משהגיע זמן הגאולה, עזר להם ה' שיוכלו כבר להיאנח. עד אז לא יכלו אפילו להיאנח, לפי שהיו משועבדים עד כדי שלילת מחשבה עצמית לכאוב ולזעוק על צרות רבות כאלו.

אפילו כולנו חכמים כולנו וכו' :

רבינו יעקב קראנץ המגיד מדובנה, מבאר במשל מדוע באמת
"כל המרבה לספר ביציאת מצרים, הרי זה משובח".

משל לחבורה של סוחרים שנסעה בספינה, זה הביא אתו זהב,
זה הביא יהלומים, זה כלים יקרי ערך, וזה בדים נדירים. והנה,
קמה רוח סערה והאוניה חישבה להישבר. באותו הזמן לא
חשב איש על הסחורה שאתו, וכל אחד מהם רק התפלל
שהספינה עם הנוסעים שבה תינצל.

שמע ה' את תפילתם, הקים סערה לדממה, הגשם פסק,
העבים התפזרו, החמה שוב זרחה, והים שקט כמקודם.
בהגיעם אל חוף מבטחים ספרו הסוחרים את הניסים
והנפלאות שאירעו אותם והודו לה' על חסדו, על הצלת
חייהם, ועל הצלת ממונם.

והנה מתוך דברי ההודיה של הסוחרים, ניכר היה מי מהם
הביא אתו מטען יקר יותר, ככל שהיה רב יותר ערכה של
הסחורה, כן הרבו בעליה לשבח את הקב"ה על הצלתם.
בהיותנו במצרים, במים הזידונים, חישבה ספינתנו להישבר,
והיינו צפויים לטמיון, אולם ה' הצילנו, וגם מסר לנו עתרת
נכסים בעלי ערך אשר לא ישוער. התורה, המצוות, הכרת
הבורא, חכמה ומידות טובות. ככל שיהיו לאדם יותר נכסים

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

מהסוג הנזכר, כן ירבה לשבח את הקב"ה על שחננו בנכסים אלו.

ובכן, "אפילו כולנו חכמים", חכמים בחכמת העולם. "כולנו נבונים", מביני דבר מתוך דבר. "כולנו זקנים", בעלי נסיון וחכמת חיים. ואפילו "כולנו יודעים את התורה" כמשמעו, גם אז "מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים", להודות ולהלל על כך לה'.

"וכל המרבה לספר ביציאת מצרים", מפגין בכך את הערכתו הרבה לנכסים יקרי ערך הללו שבידו, ואת הכרת התודה לה' שחננו בהם, ולכן "הרי זה משובח".

הגדת מ. להמן.

ולנו יודעים את התורה :

ומרן הרב שך זצ"ל, עצמו מה חשב...

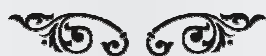
סח הגאון רבי מנחם כהן שליט"א, מראשוני תלמידי מרן זצ"ל בישיבת פוניבז'. שני סדרים שלמים היה מרן הרב שך שוהה בהיכל הישיבה, פונה לבחורים ומציב לפניהם קושיות, להטעים נועם התורה. מצפה לתשובתם, בוחן אותה בצוותא...

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ופעם נשאל, כיצד מסוגל הוא לרדת לרמת תשובתו המהוססת של בחור צעיר, לאחר ששינן את המסכת עשרות פעמים, יודע הוא את הסוגיה על בוריה, והתשובה מחוורת לו כשמש.

מחה מרן ואמר, "מה אתם סחים, משל למה הדבר דומה, לשני קבצנים, האחד אסף עשרה שקלים, והשני קבל תריסר. היתכן שיתגאה על חברו בתוספת עושרו, הלא שניהם קבצנים, בסך הכל..."

כך גם כאן, לעומת עושרה, הקפה ועמקה של התורה, אין אנו אלא מאספי פרורים. אז מה כבר ההבדל ביני ובינו - קנין התורה.

אפילו... כולנו יודעים את התורה :

בשנה זאת (תשפ"ב בפורים דמקופים) אבדנו את אחד מגדולי הדורות מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל ובידיעת התורה ידוע שהיה הוא בגדר יודע את התורה כולה, והיה מסיים מידי שנה את התלמוד בבלי וירושלמי ומפרשיהם, תוספתא, רמב"ם, טוש"ע, נ"ך, זוהר, ועוד ועוד....

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ואף שהיה הוא בגדר יודע את התורה כולה, קיים בעצמו את דברי הגמ' במסכת נדה (דף ל' עמוד ב') שאומרת, תינוק אינו יוצא מבטן אמו עד שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, "ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה - היה בעיניך כרשע".

וזאת ראיתי בעיני לאחר שבאחרית ימיו בזמן שזכיתי להביא לפניו בפעם השניה את הספר שו"ת הגרח"ק (חלק ב') ובו מאות שאלות ותשובות ששאלתי מאתו במשך השנים אמר לי, "אין לך מה לעשות רק להוציא את התשובות שלי". ובזה לא תמו דברי קדשו שעוד אח"כ הוסיף ואמר, "אבל אני עם הארץ". [וכשמעתי כן מפיו אמרתי, מרן, אני לא מקבל לשון הרע על גדול הדור. וחיך].

וכן באחד הפעמים שהשיבני מרן על כעשרים שאלות ששאלתיו כתב לי בסופם: "חלילה לסמוך למעשה על כל מה שכתבתי כאן, כי לא כתבתי רק מקופיא אבל למעשה צריך כל דבר לשאול לחכם בר סמכא".

ואף שידע בליבו עד כמה שהוא גדול בתורה, לעולם היה אומר שלא יסמכו עליו להלכה למעשה.

צוה עלינו לספר ביציאת מצרים :

משל למלך, שהתגורר בעיר הבירה, ובקש לבנות ארמון מלכים מאבני גזית, מחופה בעיטורי זהב ואבנים יקרות. יום אחד, כשהלך המלך לטייל, הגיע לפאתי העיר וראה בית מט לנפול, קורותיו רקובות וקירותיו עבשים, ומשפחה עניה מתגוררת בו במצוקה נוראה.

נכמרו רחמי המלך על המשפחה המסכנה, חשב כיצד להיטיב עמה ומצא עצה. כאשר שב למעונו, הורה לבנאי הארמון לבנות בו אגף מיוחד, כדוגמת אותו בית רעוע ומט ליפול, שיהיה בנוי מאבנים טובות ויהלומים, כסף וזהב, אלא שצורתו תהיה כאותה חורבה רעועה, כדמותה וכצלמה.

הלכו האומנים לאותו עני וקנו ממנו את החורבה בהון רב, ומנו אותו כיועץ למתכננים ולבנאים של ארמון המלך, עד שנעשה עשיר מופלג מן הבקתה העניה.

והנמשל מובן, הקב"ה כבודו מלא עולם, מושב יקרו בשמים ממעל, וגדודי מלאכים משמשים לפניו באימה וביראה, אולם רחמיו נכמרו על עם ישראל המשועבד במצרים ושקוע בסבלו ובעינוייו, והוא פדה אותו מיד צר וצווהו לספר בקורות השעבוד והעינוי, ובתהליכי הגאולה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ואמרו בזוהר הקדוש, שכאשר האדם מספר ביציאת מצרים ושמח בגאולה, מכנס הקב"ה פמליא של מעלה ואומר, "בואו ושמעו את ספור שבחי מפי בני, ששמחים בגאולתם", וכולם מתכנסים ומאזינים ומודים להקב"ה על כל הניסים והנפלאות, ועל העם הקדוש שיש לו בעולמו. אם כן, העוני והסבל הופכים למצוה מאירה וזוהרת, שעם ישראל מתעלה על ידה לאין שיעור.

בן איש חיל (ח"ד סימן ק"ד).

ל המרבה לספר ביציאת מצרים :

לכאורה, מדוע ככל שהאדם ירבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, ומה גם שאין חילוק בין אם נבון הוא או חכם.

אלא, שככל שהאדם חוזר ושונה בדבר, אפילו אם בתחילה עושה הוא מן השפה ולחוץ, הרי שככל שיחזור וישנה בדבר, יכנס הדבר לליבו. ואם בתחילה אפילו לא התעניין כל כך במעשה, הרי שככל שיותר ויותר שהוא ישנה בו, יכנס הדבר ללבו. ואם כן, ברגע שהאדם יושב ומספר הוא בניסים שהיו ביציאת מצרים, לעולם לא תהיה דומה ההתחלה לסוף.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ואם כן, אין הבדל בין אם חכם הוא או לא, מפני שכל אחד בדרגתו הוא יבין וישבח הוא יותר את הקב"ה ע"י שירבה לספר.

וכמו שכתב ספר החינוך בכמה מקומות, "שדיבור מעורר המחשבה". שמתני שאדם חושב, הוא מפעיל רק את המוח. ואילו כאשר אדם מדבר, הוא גם מוציא בשפתיו, וגם שומע באוזניו, וגם חושב.

כל המרבה לספר ביציאת מצרים, הרי זה משובח :

משל לאיש עני ואביון, שהיה גם בור ונבער מדעת, נתעשר ועלה לגדולה. שכר לו מורים, שבעזרתם נעשה גם למלומד ואיש מדע. לימים, ירד מנכסיו, וחזר להיות עני כבתחילה.

אף על פי כן, היה חוגג מדי שנה את היום בו נתעשר, ועשה אותו יום טוב. שאלוהו הבריות, והלא חזרת להיות אותו עני ואביון כמקודם, ולשמחה מה זו עושה.

השיב להם האיש, אמנם את הממון הפסדתי, אולם הידיעות וההשכלה שרכשתי לי תודות לעשירות, הם נשארו עמי לתמיד, ועל כך ראוי לחגוג ולשמוח באותו יום שנתעשרתי.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

והנמשל, אנחנו שמחים ביציאת מצרים, חוגגים ומספרים בשבחו של מקום גם כיום, למרות שחזרנו לגלות ונשתעבדנו שוב תחת עול זרים, סימן הוא זה שעיקר שמחתנו שעל ידי יציאת מצרים נעשינו לעם סגולה, וזכינו לקבל את התורה הקדושה, זו שנשארה לנו גם בגלות. שמחים אנו בעיקר, על כך שהמעלות הרוחניות אשר העניקה לנו יציאת מצרים, לא יאבדו מאתנו לעולם.

לפיכך, "כל המרבה לספר ביציאת מצרים" אפילו בימי הגלות החשוכים, "הרי זה משובח". לפי שעל ידי כך, הוא מוכיח כי השמחה רוחנית היא, שהוא שמח על התורה ועבודת השם שזכינו להם בגין יציאת מצרים לעולמי עד.

דברי שאול.

 היו מסובין בבני ברק :

עיין להרב נטפי מים ז"ל, שדקדק איך רבי עקיבא היסב לפני ר"א שהוא רבו, הלא קי"ל תלמיד לפני רבו אין צריך הסבה. ומבואר מדברי הרמב"ם ז"ל, דאיסור יש בדבר.

ותירץ, שר"א נתן לו רשות להסב, ע"ש. ונראה לי לומר, כיון שרבי עקיבא יש לו תלמידים, והתלמידים רואים שכל הרבנים מסובין, ורק הוא לבד יושב, מרגישים איזה חסרון ערך של

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

רבים, וכאלו אינו נחשב לפניהם, ולכן מוכרחים אנו לומר שנתן לו רבו רשות, שלא יהיה לו חסרון כבוד בתורתו - ספר ישועה וניסים.

היו מסובין בבני ברק :

באחרית ימיו של מרן בעל "החידושים וביאורים" רבי חיים גריינמן זצוק"ל נדחקתי להיכנס לביתו "בבני ברק" שלא בשעת קבלת הקהל.

וראיתיו מיסב מחולשה על מיטתו וכותב את חידושיו, בקשתי ממנו סליחה על שמפריע אני בלימודו, ואח"כ באתי להוציא מכיסי את המכתב הדחוף שרציתי לשאול בו דעתו.

והנה בלי שימת לב הנחתי לרגע את ספר "כף החיים" שהיה בידי על מיטתו שהוא מיסב עליה, ולא האמנתי למראה עיני, מרן קפץ כאדם שהכישו נחש והגביה עצמו ממיטתו...

ורק אז שלח ידו להרים הספר מהמיטה, וכל זה הוא כדי שלא לישב אפילו רגע אחד במיטה וספר קודש עליה.

ל אותו הלילה :

סח הגאון רבי שלמה רביבו שליט"א, בימי חרפי שאלתי את מרן זצ"ל, האם לערוך "משמר". [סדר למוד רצוף בליל שישי]. וענה, "מה הרווח הצפוי מכך, הלא למחרת תהיו עייפים ותפסידו יום למודים, עדיף ללמוד כרגיל ולשמור על הסדרים".

שאלתי, "והלא רואים אנו שראש הישיבה והסטיפלר לומדים כל הלילה". וענה, "טעות בידכם, אין אנו עורכים "משמר", פשוט בתחילת הלילה יושבים אנו ללמוד, וכשנושאים אנו ראשינו מן הגמרא רואים אנו שהאיר היום".

קנין התורה.

גיע זמן קריאת שמע של שחרית :

ולכאורה תיבת "שחרית" מיותרת, דאחרי שאמרו שהיו מספרים כל אותו הלילה, וודאי מה שאמרו תלמידיהם, "שהגיע זמן קריאת שמע", כוונתם לקריאת שמע של שחרית.

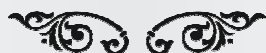
ונראה ליישב, דבלישנא דחוכמתא דברו הני התלמידים, דאיתא במסכת ברכות (דף ח', עמוד ב'), תניא, רבי שמעון בן

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

יוחאי אומר, פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה, אחת קודם שיעלה עמוד השחר, ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר. ויוצא בהן ידי חובתו, אחת של יום ואחת של לילה. ואיכה דמתני להא דתנא, רבי שמעון בן יוחאי אומר משום ר' עקיבא, פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום, אחת קודם הנץ החמה, ואחת לאחר הנץ החמה, ויוצא בהן ידי חובתו של יום, ואחת של לילה.

והנה בין למאן ובין למאן, אחר הנץ החמה, שוב אי אפשר לקרוא קריאת שמע של ערבית. וזהו שאמרו תלמידיהם, "הגיע זמן של שחרית", דדייק כלומר שכעת אחר הנץ החמה, דכבר חלף הלך לו זמן קריאת שמע של ערבית לגמרי, והגיע זמן קריאת שמע של שחרית לבדו.

הגדת מעשה בר' אליעזר.

גיע זמן קריאת שמע של שחרית :

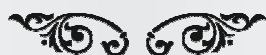
בכל מוצאי שבת קודש, היה המקובל רבי חיים פינטו (השני) זצ"ל, עורך סעודת מלוה מלכה בביתו. לאחר תפילת ערבית של מוצאי שבת, היו מתחילים לשיר ולזמר, כאשר היה רבי חיים מלוה את שירתו בנגינה בכינור, כשהוא שקוע בדבקות

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

עילאית, ושר בהתלהבות וברוממות הרוח. הקהל נסחף בשירתו, והשמחה הרקיעה שחקים. דומה היה, שהנשמה היתרה של השבת ממאנת להיפרד מהרב הנערץ.

פעם התלהב הרב מאוד בשירתו, שר בדבקות רבה פזמון אחד וחזר עליו עוד ועוד, הגיע לכלות הנפש, במצוי כל הכוחות, עד שפסק ואמר, "רבותי, עייפתי, ולבטח גם אתם עייפים. כדאי שתלכו לבתיכם לשנת הלילה". אמרו לו, "רבינו לא עת שנה עתה, כבר הגיע זמן קריאת שמע של שחרית".

השושלת לבית פינטו (עמוד קכ"ב).

מר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה :

וכתב הרמב"ם (בפרוש המשניות), ואולם מה שאמר רבי אלעזר בן עזריה, "הרי אני כבן שבעים שנה", ולא אמר "בן שבעים". אלא צעיר לימים היה, והיה מרבה לשנות וללמוד ולקרות יום ולילה, עד אשר תשש כוחו ונזרקה בו שיבה, וחזר כזקן בן שבעים שנה, והיה התחלת השיבה ברצונו.

ולכאורה דברי הרמב"ם צריכים ביאור, דמי לנו מתמיד גדול בתורה יותר מבן עזאי. דאיתא במסכת יבמות (דף ס"ג, עמוד ב'), אמר בן עזאי, ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לעולם שיתקיים על ידי אחרים. ועם כל זה לא מצינו שאמר,
"הרי אני כבן שבעים שנה".

ונראה ליישב, דאיתא בשם המקובלים, כי נשמת רבי אלעזר
בן עזריה היתה ניצוץ נשמת שמואל הנביא, ואיתא במסכת
תענית (דף ה' עמוד ב'), אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, "מאי
דכתיב, והיה כאשר זקן שמואל, ומי סיב שמואל כולי האי,
והא בר נ"ב היה. דאמר מר, מת בנ"ב שנה, זהו מיתתו של
שמואל הרמתי. אמר ליה, הכי אמר ר' יוחנן, זקנה קפצה עליו.

והשתא יש לומר, דכיוון שהיתה ברבי אלעזר נשמת שמואל
הנביא. אפשר לומר, שהיא גרמה לו שיגיעתו בתורה תקפיץ
עליו את הזקנה, כמו שהיה אצל שמואל הנביא, כן נראה
להסביר את דברי הרמב"ם.

צדקת יוסף, מתוך פלפולא חריפתא.

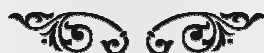
ד שדרשה בן זומא :

יש לפרש על פי אומרם ז"ל, רבי מכבד עשירים. וכתבו
המפרשים, לפי שלא היה רוצה ליהנות מכבוד התורה, כיבד
הוא את העשירים, כדי שיאמרו על כבודו שהוא גם כן מחמת
עשרו. כמו כן רבי אליעזר בן עזריה שהיה נשיא ולא רצה

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

שתיכנס בו גיאות מחמת זה, הרבה לפאר את בן זומא, שיחשב גם הוא הכבוד שנותנים לו מחמת היותו דרשן, והכל מכבדין לבעלי אגדה, ולא מכבוד הרבה תורה שלמד.

בן לאשרי.

נגד ארבע בנים דיברה תורה :

חכם רשע תם ושאינו יודע לשאול. חג הפסח משמש חינוך לבנים, בו האדם מקנה לבניו את האמונה בה' ואת האמונה בהשגחה העליונה כמו שאמר הכתוב, "והגדת לבנך" (שמות פרק ג', פסוק ח'), ולא רק לבנים כי אם גם לנכדים, כמו שאמר הכתוב, "ולמען תספר באזני בןך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים" (שמות פרק י', פסוק ב'). והנה בכתוב הזה יש להתבונן, ה' אומר למשה "בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו וגו' ... ולמען תספר באזני בןך ובן בנך..." האם בשביל לספר לבנים מוכרח היה פרעה לסבול? שהרי מצד הטבע פרעה כבר נכנע כי כך מפורש בכתוב "כי אני הכבדתי את לבו", משמע שאלמלא כן כבר היה נכנע ולמה עשה ה' כן לפרעה? אלא העניין כי ישראל מצד עצמם הייתה להם אמונה גם בלי המכות, ככתוב "ויאמן העם וישמעו העניין כי פקד ה' את בני ישראל, וכי ראה את עניי ויקדו וישתחוו" (שמות פרק ד', פסוק ל"א) אלא לאחר שפרעה הכביד עולו על העם, ככתוב "תכבד

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר" (שם פרק ה', פסוק ט'), אזי העם ראו שבמקום שתבוא הגאולה באה להם צרה יותר גדולה, באותה שעה רצו אצל משה ואמרו לו "ירא ה' עליכם וישפוט אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו", כאן כבר פקפקו באמונה.

קול יהודה.

 כם מה הוא אומר :

חכם מה הוא אומר, מה העדות החוקים והמשפטים, רשע מה הוא אומר מה העבודה וכו'. וביאור העניין בדרך רמז, שהחכם בבואו לעיר אשר איוה למושב לו, ראשית שאלותיו על דבר עניני היהדות, באיזו שכונה נמצא בית המדרש? ואיה מקום כבוד התלמוד תורה? וכיוצא בזה, כדי לקבוע דירתו סמוך למקומות קדושים אלה, אבל כשיבוא אחד מעמי הארץ לעיר, ראשית שאלותיו על עסקי מקח וממכר, האם יש עבודה בעיר? ואיה איפה תחנת "לשכת העבודה"? וזה שאמר: חכם מה הוא אומר? מה העדות החוקים והמשפטים, איפה בית המדרש ובית ספר לתינוקות של בית רבן, ואילו רשע מה הוא אומר? מה "העבודה".

קרבן פסח , חזו"ע.

 כם מה הוא אומר:

ולכאורה, הרי יש צדיק שאינו חכם, והיה לו לומר צדיק מה הוא אומר? אלא נראה לפרש, דכבר אמרו חז"ל במסכת סוטה (דף ג', עמוד א') ריש לקיש אמר: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. נמצא שכל רשע הוא שוטה, ולהיפך יש לומר דכל צדיק הוא גם חכם. וזהו שאמר המגיד: "חכם מה הוא אומר" להורות שהצדיק נקרא חכם ואין הרשע נקרא חכם.

בית ישראל השלם.

 אף אתה אמור לו:

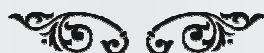
"כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן".

ולכאורה מה התשובה לשאלתו של החכם, וכי אינו יודע בעצמו את כל הלכות הפסח? אלא הדבר כך הוא, החכם שואל "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צווה ה' אלוקינו אתכם?" לשם מה צריך ללמוד וללמד את כל הדינים של קרבן הפסח "אתכם", אצלכם בגלות, במקום שאין קרבן פסח נוהג כלל?

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ועל כך באה התשובה, "ואף אתה אמור לו: כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" שאפיקומן בא במקום קרבן פסח, וכמה דינים שהיו נוהגים בקרבן פסח נוהגים גם באפיקומן. כגון, נאכל על השובע, נאכל עד חצות, דנוהגים זאת גם באפיקומן, ולפיכך יש צורך לדעת את כל העדות והחוקים והמשפטים.

רבי יוסף ניטקולא.

 שע מה הוא אומר:

רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם? ולכאורה, מפני מה הקדים בעל ההגדה את הרשע לפני התם? ותירץ רבי נפתלי מרופשיץ, משום שרשע יש לו תקנה, יחזור בתשובה ויעמוד במדרגה יותר גבוהה מכל צדיק וחכם, כדאיתא במסכת ברכות (דף ל"ד, ע"ב) אמר ר' אבהו: במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין. ואילו תם שאין לו שכל אין לו כל תקנה, ולכן כתב את הרשע ליד החכם.

הגדת גן רב.

ה העבודה הזאת לכם:

סח הגר"י הלוי רודמן זצ"ל: פעם שאלני רופא חילוני: מה ענין מצוות תפילין, שגדולה היא כל כך עד שמי שאינו מניחן נחשב לפושע ישראל בגופו- הלא למראה עינינו אין אלו קופסאות עור ורצועות עור, ופרשיות כתובות על קלף. אמרתי לו: הן למדת רפואה, ועסקת גם באנטומיה, לימוד אברי האדם. אמר לי: הן, בודאי. אמרתי לו: בודאי ראית את מוח האדם. אפרפר, קמוט ומצומק, וכל גודלו כאגרוף. אמר לי: הן. ואמרתי: שמא תוכל להסביר לי, מה העסק הגדול שעושים מן המוח? הרי הוא כאגוז גדול ותו לא. ומה ההבדל בין מוחו של גאון למוחו של שוטה, כלום אינם נראים זהים ותואמים? אלא מאי, לא המוח עיקר, אלא פעולותיו. לא המוח עיקר, אלא הכח הרוחני האצור בו, שאינו נראה לעין ואינו ניכר מבחוץ. איך לא תבין כי גם המצוות כך, כח רוחני עצום גלום בתפילין, ותיקונים גדולים נעשים על ידן, גם אם אין הדבר נראה לעין האדם. ונסתמו טענותיו...

ארזי הלבנון.

ף אתה הקהה את שיניו :

לכאורה, מהו העניין דווקא בהקהיית השיניים?

ונראה לומר, מפני שדרכם של שיניים שלועסות הן דברים קשים, שאין יכול האדם לאוכלם ללא שיניו. כגון: בשר, אגוזים, וכו'... ואם כן הרי שיכול האדם מצד אחד לאוכלם כדי שיהיה לו כוח לעסוק יותר בלימוד התורה, ומצד שני יכול הוא לאוכלם אך ורק כדי לענג בהם את גופו. ואופן שני זה הרי שהוא הרשע שלא רק שאוכל ונהנה הוא כדי לענג את גופו אלא אף פותח הוא את פיו כנגד תורת ישראל "מה העדות והחוקים"...

אם כן, הרי שאם תקהה לו את שיניו שלא יוכל הוא לענג את גופו בעניינים גשמיים, ממילא יבוא הוא לידי זה שיבין בדברים רוחניים, שזוהי תורת ישראל.

ואף על לפי שהמאכלים הנאכלים בליל הסדר קשים הם שמצריכים שיניים כגון מצה ופסח צלי, אבל הכוונה כאן כדי לחנכו לטווח ארוך.

 ף אתה הקהה את שיניו :

ורמז הוא לרשע שמקמים לו את שיניו, שהרי דרכם של שיניים שצומחות הם ממקום עדין, ואילו הן עצמן הכי חזקות בגוף האדם, ולכן על ידי זה שמקהה אתה לרשע את שיניו, הרי שאתה רומז לו, מה שן זו שקשה היא וחזקה היא מאוד צומחת ממקום עדין, הרי לך, שכן אתה אם תשבור את מידותיך הרעות והמושחתות תחזור אתה מדרכך הרעה, שהרי דרכי התורה נעימות הן. כמו שכתוב : "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". ואמרו חז"ל לעולם יהיה אדם רך כקנה ולא קשה כאבן".

והגדת לבנך.

 קהה את שיניו :

מעשה בשר אחד, ששכר יהודי לשרתו למשך שבע שנים, מפני שפרע את חובותיו הרבים וכך מנע את השלכתו לבית הכלא. ואותו יהודי היה מגלח את זקנו. שאלו השר: "הלא יהודי אתה, ומדוע תגלח את זקנך?" אמר היהודי: "אם היה גידול הזקן רצוי בעיני הבורא, היה בורא את התינוק מגודל זקן. מכיוון שהזקן נוסף לו לאדם לאחר זמן, הריהו דומה ליבלת שצומחת, שרצוי לחתכה ולעקרה! "אמר השר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

למשרתיו: "תפסוהו ועקרו לו את שיניו". נבהל היהודי וקרא:
"למה תעשה כה לעבדך?" אמר לו השר: "כמשפט אשר
חרצת בעצמך, הרי התינוק נולד גם ללא שינים, לכן ראוי
לעקורן כיבלת שצמחה!..."

- בן איש חיל (ח"א קכ"ז).

י ולא לו, אילו היה שם וכו':

מדוע נאמרה התשובה על שאלת הרשע בלשון נסתר, הלא
מן הראוי היה שייאמר "לי ולא לך, אילו היית שם לא היית
נגאל"?

שמעתי מאמו"ר ז"ל שיש המבארים דברי בעל ההגדה
(שמקורם בירושלמי פסחים ט', ד') על פי משל, לכבאים שהוזעקו
לכבות דליקה שפרצה בבית, כאשר הגיעו הכבאים למקום
הדליקה החלו להתיז מים לעבר הבתים שמסביב לבית
הבוער, ולא שתו לבם כלל לבית העולה בלהבות.

הציבור שהתקהל במקום תמה לפשר הדבר, ומחה על פעולת
הכבאים לאמור: "לא הוזעקתם לכאן על מנת להתיז מים על
בתים אשר לא נתפסה בהם אש כלל, אלא כדי לכבות את
האש שאחזה בבית הבוער!"

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

השיבו להם הכבאים: "שוטים שכמותכם! וכי אינכם רואים שמצב הבית הבווער הינו קשה ביותר ניתן להציל ממנו משהו?! לעומת זאת כל זמן שהאש לא התפשטה לעבר הבתים האחרים, יש עדיין אפשרות להגן עליהם לבל תיתפס בהם האש, לפיכך הננו מזדרזים להתיז עליהם מים".

בדומה לכך יש לנהוג כאשר בן אחד בין הבנים קם ומשמיע דברי לעג וכפירה. עוד לפני שמנסים לישר את דרכו, יש לפנות תחילה אל כל שאר בני הבית ובפרט לקטנים ו"להזות" עליהם מים – ואין מים אלא תורה – כדי לחזק ולחסן אותם לבל תפגע בם אש הכפירה.

זוהי גם הסיבה מדוע מוזכר כאן הפסוק של ה"שאינו יודע לשאול". כי אין פונים כאן אל הרשע, כי אש הכפירה כבר אחזה בו. את תשומת הלב מפנים אל אלה שעדיין לא נפגעו ומלמדים אותם את יסודות יציאת מצרים. ואומרים להם על הרשע "אילו היה שם לא היה נגאל".

לקח טוב.

שאינו יודע לשאול:

לכאורה, אינו דומה אב שבנו תם, לאב שבנו אינו יודע לשאול. מפני שאב שבנו אינו יודע לשאול צריך האב לשבת ולפתוח

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לו, ללמדו ולהחכימו. והרי שדבר זה הוא "עול" גדול לאב כזה מאשר אם בנו היה תם.

והנה שסופי תיבות של "ואינו יודע לשאול" = עול. וצריך הרי לפתוח לו, שנאמר: "ואת פתח לו", וראשי תיבות של "לו" = והגדת לבנך. והלכה היא וז"ל: "וחייבים לקיים המצווה בכל סוגי הבנים למרות הקושי שנאמר "ואת פתח לו".

שאינו יודע לשאול:

רבי משה מקוברין היה נאנח ואומר: "ושאינו יודע לשאול"- ומי שאינו יודע להתפלל, פתח אתה ריבון העולמים את לבו, שידע ויוכל להתפלל אליך.

הגדת מ. להמן.

כול מראש חודש, תלמוד לומר ביום ההוא:

סח הגאון רבי אברהם הכהן זצ"ל מספאקס שבתוניסיה: מעשה בעיר אחת, שהיו בה שני בתי מדרש, ובהם שני רבנים, ושניהם דרשו באותה שעה דרשת "שבת הגדול".

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

היה שם תלמיד חכם חריף ובקי. שאלוהו מקורביו: לאן ילך מר, לאיזו דרשה? שאל: באיזו ענין ידרשו? ענו: זה בסוגיה פלונית, וזה באחרת. שאל: זאת מנין לכם? ענו: הראשון פרסם זאת במודעות מראש חודש ניסן, ופרט עשרות מראי מקומות לסוגיא הנידונה בכל רוחב הקפה. השני פרסם אף הוא מודעות בערב שבת.

חייך ואמר להם: אם כן, מה השאלה? הראשון שולט בסוגיא שלטון בלי מצרים, אינו חושש מקושיות ופרכות, אדרבה הזמין את לומדי העיר להתכונן לדרשתו שבוע ימים, אות הוא, שחידושיו בסוגיא מוצקים כברזל ובנויים לתלפיות. השני, פחד לפרסם את הסוגיא, פן יעמיקו בה וישלטו בה, יפריכו את חידושיו ויסתרו את בנינו.

ועל כך נאמר: "יכול" – מי שיכול לפלפל ולבסס את חידושיו, הוא מפרסם את הסוגיא "מראש חודש" בלא חשש. אבל "תלמוד לומר", מי שמתלמד לומר דרשה, מפוקפקת היא בידו – "ביום ההוא", אינו מפרסמה אלא ביום האחרון..."

תחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

ולכאורה, לפי מה שאמרו במסכת ברכות (דף ט"ז, עמוד ב'), תנו רבנן: אין קורין אבות אלא לשלושה. ופרש רש"י: "אלא

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לשלושה" אברהם יצחק ויעקב. אם כן יוצא, שהלשון הזה חלילה מוסב עליהם?

אולם נראה לבאר, דהא כאן קורין אבות אלא לשלושה הוא רק מזמנם של אברהם יצחק ויעקב, וכמו שפירש רש"י: על הלשון: "אין קורין אבות לישראל. אבל אבות שעד זמנם היו אבות אומות העולם, וכמו שכתוב בבני נח: "מאלה נפרדו הגויים" (בראשית פרק י', פסוק ל"ב) וממילא יש לומר, דבעל ההגדה התכוון לאבות אומות העולם, תרח וכדו'. וזהו הטעם דסמך זה על הפסוק: "ויאמר יהושע ... ומעולם תרח אבי אברהם וגו' " (יהושע פרק כ"ד פסוק ב') דרמז הכתוב בקיצור כל מה שרצה בעל ההגדה להגיד בזה.

הגדת ברוך שאמר.

תחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו.

הרה"ק ר' ישראל מטשורטקוב זצ"ל הביע פעם מורת רוחו באוזני יהודי אחד, על שבניו מקבלים חינוך חילוני. ניסה אותו יהודי להצטדק באמרו, היום הגיעו זמנים חדשים שלהם דרישות חדשות, ואילו הרבי עודנו יהודי של העולם הישן, שלפנים. "טועה אתה" השיב לו הרבי "אני הוא מהחדשים, ובניך הם העולם הישן, הרי כתוב: מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו... ואילו עכשיו קרבנו המקום לעבודתו ... "

אקח את אניכם את אברהם :

איתא במדרש דבשעה שנאמר לאברהם אל תשלח ידך אל הנער אמר לו אברהם להקב"ה: אפרש לפניך שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. א"ל הקב"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה וכו'.

וצ"ב, למה לא פירש את שיחתו מיד כשאמר לו: "קח נא את בנך", ואמאי המתין עד שנאמר לו: "אל תשלח ידך אל הנער".

אלא הביאור הוא, דבאמת אין לנו רשות להקשות קושיות על דברי התורה כשבמקום אחד כתוב כך ובמקום אחר כתוב אחרת, דכך היא גזרת הכתוב, רק כשיש שני כתובים המכחישים זה את זה ויש כתוב שלישי המכריע בניהם, אז אדרבה מצווים אנו לחקור ולדרוש את הכתובים ולהכריע בניהם, דזוהי אחת מי"ג המידות שהתורה נדרשת בהן.

ולכן כששמע אברהם שני כתובים שהכחישו זה את זה: כי ביצחק יקרא לך זרע וקח נא את בנך, לא שאל ולא חקר על זה, רק לאחר ששמע כתוב שלישי, מיד ניתנה לו הרשות לחקור ולברר את ההכרעה בין שני כתובים המכחישים, ולכן רק אז פירש את שיחתו.

הגר"ח, מובא בהגרי"ז סטנסיל עה"ת.

רוך שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא :

ותמהו המפרשים, מה שבח הוא, שהוא יתברך קיים הבטחתו, והרי אף בשר ודם איש אמונים עומד בדיבורו ומקיים הבטחותיו?

ונראה ליישב דהכוונה היא, כי אמת האיש הנאמן המבטיח לתת דבר לחברו לעת המיוחל, אז בבוא המועד לא ישנה דבורו גם אם אז קשה עליו הדבר ההוא, אבל קודם הזמן לא יקווה ויצפה מתי יבא העת אשר אהיה מחויב למלאות דברי, כי דיה לצרה בשעתה.

אבל המבטיח העליון ברוך הוא, היה מקווה ומצפה מקודם מתי יגיע העת שאהיה צריך לקיים דברי, כי "שומר" הוא לשון המתנה, כמו "ואביו שמר את הדבר" (בראשית פרק ל"ז, פסוק י"א) כי היה מצפה מקרוב מתי יבוא העת, ויעשה כל התחבולות שיגיע, כמו הפורע קודם הזמן המוגבל, ולכן עשה שקושי השעבוד ישלים את הזמן של "ויענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית פרק ט"ו, פסוק י"ג) וזהו שאמר: הקב"ה "חשב את הקץ, לעשותו" דהיינו להקדים.

הגדת שיח יצחק.

רכוש גדול:

המגיד מלובלין זצ"ל שאל: מאחר שהבטחנו ברכוש הגדול, מדוע נצטוונו לשאול מן המצרים על מנת להחזיר. ואם היתה זו רק שאלה לזמן קצוב, מדוע לא החזרנוה כמובטח?

והשיב במשל. מעשה באדם שקנה דירה לצרכי השקעה, עמד והשכירה לשנה. כעבור חדשים מספר, הזדמן לו קונה ברווח נאה ומכר לו את הדירה. בקש הקונה להיכנס ולהתגורר בדירה, אבל תוקף השכירות עדין לא פג. בא ונהל משא ומתן עם השוכר, כמה כסף יבקש כדי לפנות את הדירה. כל הרואה את השנים יתרשם, שהשוכר הוא בעל הבית, והמבקש עומד ומעתיר בפניו כי ישכיר לו את הדירה... והאמת הפוכה היא, אבל עד תם תקופת השכירות אין הבעלים יכולים לממש את בעלותם, והיא ביד השוכר עד תם המועד.

הוא הדין בענייננו. לו היו ישראל יוצאים בזמן הקצוב, היה הרכוש הגדול מגיע להם בדין. מכיוון שיצאו קודם זמנם, היה עליהם לשאול את הרכוש הגדול מן המצרים, שיהיה בידם בהשאלה עד לבוא המועד – ואז יהפכו לבעליו.

חסד לאברהם

רכוש גדול:

כשנתיים לערך לפני פטירתו הפתאומית של מרן שר התורה רבינו חיים קנייבסקי זצוק"ל נתבקשתי מנוות ביתי לשאול את מרן שאלה, נסעתי לביתו של מרן והגשתי לו את המכתב, אלא ששאלני מרן, "מי כתב את המכתב הזה". אמרתי לו, "אשתי". החזיר מרן את המכתב ואמר, "אני לא קורה את זה".

יצאתי מביתו של מרן, חיפשתי דפים חדשים והתחלתי במשך דקות ארוכות לכתוב מחדש את כמעט שני העמודים שכתבה אשתי, הגשתי בחזרה למרן ואמרתי לו, "מרן את זה אני כתבתי". קרא מרן את השאלה הארוכה מאד שבה נשאל,

- מאחר ובנינו לפני מספר שנים "חדר לימוד" [השלמת קראוון לביתנו] והנה עברו שנים ובעלי כבר לומד במקום אחר, האם מחמת שהוצאות הבית גדולות מאד ובמיוחד בתקופה האחרונה יש להשכיר את המקום כיחידת דיור או להוסיף שעות עבודה וכו' וכו'.

והנה מרן קורה את השאלה ואומר, "לא להשכיר ולא לעשות כלום".

ונכדו של מרן חוזר ושואל את מרן, "אבל המצב מחייב מרן". ומרן חוזר ומשיב, "לא לעשות כלום, אלא לקרוא תהילים כל יום עשרה פרקים".

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

את התשובה לא היה קל לקבל, ובטח לא להבין, אבל כאנשים שמאמינים ובטוחים בעצת הצדיק ובברכתו עושים הכל בחפץ לב.

והנה לא עברו כמה שבועות והשכן מעל מגיע בהצעה, מאחר ואני רוצה להרחיב את ביתי מחייב אותי הקבלן להוריד עמודים למטה, ולצורך כן אני צריך לשבור את רוב מבנה הקראוון שלכם, ובמקום זה אחזור ב"ה ואבנה לכם מבנה קבע.

טוב התחיל הקבלן הערבי בעבודתו והדברים לא הלכו כפי התוכנית, והיה צריך לשבור עוד ועוד מהמקום, מהקירות הישנים, מהריצוף הישן, וכו' וכו', ועל כן היה נצרך ממש לחזור ולבנות את הכל מחדש.

ואז הובנה באר היטב דעתו של מרן שאמר, "לא להשכיר" שהלא היינו משקעים הרבה קודם השכירות, ואח"כ היתה אולי נפסדת הבניה.

אחר זמן המצב בבית גם ב"ה דרש עוד הכנסה, ואמרנו אכן שמא הרגיש מרן דבר מה ועל כן עיכב בעדנו אבל עתה שכבר הושלמה הבניה אולי נחזור לשואלו.

והנה חזרנו לשאול למרן, והיה זה ממש כמה ימים לפני פטירתו והלא זה פלא הפעם אמר מרן בזה"ל, "למה לא להשכיר".

דע תדע כי גר יהיה זרעך:

הקשה מורנו הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל: מפליא הדבר, כי כאשר שמע אברהם אבינו את דבר הגזרה על סדום ועמורה הרעים וחטאים, עמד עליהם בתפלה, התחנן והפציר, ניסה כל דרך, אולי ימצאון שם חמישים, ארבעים, שלושים, עשרה. וכאן, כשבישרוהו שנגזרה גזרה על זרעו, גזרת "גרות", "עבדות ועינוי", שתק ולא דבר מאומה, לא ניסה להעביר את רוע הגזרה? הלא דבר הוא!

אלא שכבר ביאר האלשיך הקדוש זצ"ל, שייסורי גלות מצרים לא באו אלא כדי לזכך ולטהר את העם, לזקקו ולהתאימו לייעודו, להיות עם ה'. וממילא, יובן החלוק וההבדל בין עונש סדום לגזרת ברית בין הבתרים. ששם היה זה עונש, ועונש יש להמתיק, ואילו זהו תיקון, זיכוך וזיקוק...

משל למה הדבר דומה? לרופא שאמר לאב, שיש להבהיל את בנו לבית חולים כדי לזכך את דמו. היעלה על הדעת שהאב יסרב, או יבקש לקצר את התהליך, לצמצמו כדי מחצית? ודאי יסכים בשמחה, ולא יבקש אלא בקשה אחת, שבנו יעזוב את בית החולים כשהוא בריא לחלוטין. אבל אם יגזרו על הבן מאסר, ודאי ישתדל האב לבטל את גזר הדין, לצמצם את משך הזמן ולהקל על תנאי המאסר. כך הפיכת סדום היתה

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

בגדר עונש, לפיכך ניסה אברהם אבינו לבטלה. מה שאין כן גלות מצרים, שהיתה בגדר רפואה ותיקון, לפיכך לא בקש בה מאומה!

קול יהודה (ח"כ עמ' ל"ז).

גם את הגוי אשר יעבודו "דן" אנוכי :

רבינו יונה מביא דברי המדרש: הרי הקב"ה לא הבטיח אז לדון את משעבדי ישראל אלא בשתי אותיות [של מילה "דן" אנוכי], וגאל את אבותינו בעשרים ושבע תיבות, שנאמר: "או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסות באותות ובמופתים ובמלחמה, וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים, ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך" מכאן למדנו: אמור מעט ועשה הרבה.

ומסיים בשם רבינו סעדיה גאון: שאם בהבטחת שתי אותיות "דן" אנכי, נתרחשו לאבותינו ניסים ונפלאות כה רבים, על הגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו שנכתבו עליה כמה קונטרסים וכמה ספרים וכמה דפים מהבטחות ונחמות על ידי הנביאים, על אחת כמה וכמה כי נפלאים יהיו מעשה השם יתברך, ברוב ישועות ונחמות.

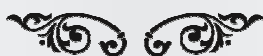
היא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו:

אף זהו חסד הקב"ה עם ישראל מאהבתו אותם, שלא ניתנו עליהם כל הגזירות שנגזרו עליהם בבת אחת - שאז לא היה עם ישראל מסוגל לעמוד בכל אלה, אלא שנתחלקו הגזירות לאורך כל הדורות, ועל ידי כך נתאפשר לבני ישראל לשאתן.

וכך הסבירו חז"ל (בגמ' מסכת ע"ז דף ד' עמוד א') חסד זה: משל לאדם, שנושין בו שני בני אדם, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו נפרע ממנו מעט מעט, שונאו נפרע ממנו בבת אחת.

חסד זה אנו מדגישים בהגדתנו: "שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו" – אילו היה עומד אחד ומבקש לכלותנו בכל אמצעי הדיכוי והעינויים, היתה, חלילה, נגזרת כליה על כלל ישראל. אך הקב"ה בחסדו חילק מנות סבל זה כך ש"בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו", וכך אנו ניצולים, "הקב"ה מצילנו מידם"

- יריעות שלמה -

בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו :

איתא במסכת תמיד (דף ל"ב עמוד א'), הרוצה לחיות ימית עצמו, ונדחקו המפרשים בביאור הדברים. ונראה דמאמר זה מרמז ומכוון לזמננו אנו ולכל הזמנים הקשים שישראל נתונים בהם, דכל יהודי שהוא בעל רגש אינו יכול לחיות כלל מתוך השמועות שרודפות שמועות, הצרות והגזרות ברוח ובנפש המתרגשות ובאות על השרידים, ועל זאת יעצו לנו חכמינו ז"ל עצה טובה: הרוצה לחיות ימית עצמו, כלומר שיעשה את עצמו כאילו הוא מת ואינו מרגיש כלום, ורק כך יוכל לחיות ולהתקיים.

הגרי"ז, מו"ז.

הקב"ה מצילנו מידם :

ר"ל שהקב"ה מגלגל ומסבב שהתשועה של ישראל תהיה "מידם" של המשעבדים עצמם, שכשם שבמצרים נתגדל משה רבינו מושיען של ישראל, בביתו של פרעה, ולבסוף התקומם כנגדו והוציא את ישראל ממצרים, וכן המן שנתן עצה לאחשוורוש להרוג את ושת, ומלכותה ייתן המלך לרעותה הטובה ממנה, וכמ"ש (במסכת מגילה י"ב עמוד ב'), ויאמר ממוכן, זהו המן, ולמה נקרא ממוכן, שמוכן לפורענות. שבמו פיו שיעץ כן, כרה שוחה לפעמיו, שעי"ז באה אסתר וקבלה

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

את כתר המלוכה, והיא היא שהמיתה שואה עליו, נמצא שבעצתו שלו נעשה מוכן לפורענות.

כן בכל דור ודור הקב"ה מצילנו "מידם" של המתנכלים לנו והחושבים עלינו רעה, וכמ"ש "עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל".

גבול בנימין, חזו"ע.

א ולמד, מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו:

וקשה להבין הלשון: "צא ולמד" להיכן נצא ללמוד?

ונראה לתרץ בדרך צחות, על פי הא דאיתא במסכת יומא (דף ט' עמוד ב'), דמאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוק, יהבו ליה עיסקא בלא סהדי. [מי שריש לקיש היה מתחיל לדבר עמו בשוק, היו עושים אתו עיסקא בלא עדים].

וקשה, למה דווקא עם ריש לקיש ולא עם גדול אחר?

וכתב הגה"ה ר' נחום מהוראדנא זצ"ל: דמי שנתגדל בין צדיקים ולא ישב מעולם עם מתי שווא אנשי דמים ומרמה, לא יבין כל כך ערמת רמאים, ולא יכיריהם בשעה שהם מסתירים מעשיהם, וישימו מסווה של צדק על פניהם. משום

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הכי כתיב: "ויהי יצחק את עשיו כי ציד בפיו" (בראשית פרק כ"ה, פסוק כ"ח), לרמות את אביו בשאלות, האיך מעשרין את התבן והמלח? כאילו מקיים כל התורה, וחפץ גם לקיים מילתא דחסידות לפני משורת הדין. אך רבקה שנתגדלה בין רשעים, והכירה היטב את ערמתם וסימני פרצופיהם, הכירה את עשיו שהוא רשע גמור, לכן "ורבקה אוהבת את יעקב".

ולכן יש לומר, דאם ראינו איזה צדיק וקדוש מדבר עם פלוני, אין מזה ראייה על צדקת האדם, כי אפשר שהתעטף לפניו במסווה של חסידות מזוייפת ובקרבו ישים ערמה.

והשתא שפיר אמרינן בגמרא, מאן דמשתעי ריש לקיש בהדיה בשוקא יהבו ליה עיסקא בלא סהדיה. מאחר שריש לקיש נתגדל בין אנשי חמס ומרמה, ועסק מתחילה בלסטיות, והיה בקי בכל מיני ערמת רמאים, והכיר מיד כל סימניהם ופרצופיהם, ואין נסתר מחכמתו. לכן אם הוא הוה משתעי לאחר שנעשה גדול הדור עם איניש בשוקא, יהבו ליה עיסקא בלא סהדי, וידעו שהוא בוודאי איש ישר ונאמן.

והשתא איתא שפיר לשון המגיד: "צא ולמד" רצה לומר, לא תוכל לדעת ערמומיות לבן בשבתך בבית המדרש בד' אמות של הלכה, בקרב תלמידי חכמים ויראי ה', אשר תוכנות רמאים ומרמה מוזרים מהם לגמרי, ואינם מכירים בהם, רק "צא" ממחיצתך למקום שוקים ותראה גודל חריצותם להונות

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ולחמוס, ואז תלמד לדעת ולהבין מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, כי את הכל תמצא שכבר הצטיין בהם לבן הארמי, באין נגרע שום דבר של מרמה ממנו.

הגדת כרם צבי בשם הגרי"א לנדא זצ"ל.

שבעים נפש:

ביעקב אבינו נאמר "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה, שבעים נפש" – בלשון יחיד. ואילו על עשיו כתוב: "ויקח עשיו את כל נפשות ביתו" (בראשית פרק ל"ו, פסוק ו') - בלשון רבים.

ומדוע? הדבר יובן במשל.

מעשה במלך, שהיו לו שני יועצים, האחד יהודי והשני נכרי, ולשניהם נולדו בנים באותה עת. יום אחד כעס המלך על שני יועציו, אבל לא רצה לוותר על שרותם. מה עשה? נטל מהם את בניהם, ציווה למול גם את בן הנכרית והביאם אל ארמונו לגדלם. וגזר שלא יראו את פני הוריהם במשך שש שנים.

גדלו שני הילדים בבית המלך, והיו דומים זה לזה במראהם, בחינוכם ובלבושם. רק המלך ובני ביתו ידעו מיהו בן הישראלית ומיהו בן הנכרית.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

היועץ היהודי בקש מן המלך בקשה אחת: שלא יאכילו את בנו תבשיל אסור, והיו שניהם ניזונים ממאכלים כשרים.

במלאת שש שנים, קרא המלך לשני היועצים והציג בפניהם את הילדים. אמר להם: "כל אחד יקח את בנו וילך". היועץ הנכרי ניגש מיד אל הילד הקרוב ואחז בידו לקחתו עמו, אבל היהודי התחיל לבכות, ואמר: "מאחר שאיני יודע מיהו בני, איך אוכל לקחת ילד, שיתכן שאין הוא ילדי.

אמר לו המלך: "אדרבה, אם תוכל לערוך מבחן ולדעת מיהו בנך - עשה וברר!"

ענה היועץ ואמר: "יביאו נא שתי קערות. באחת ישימו אשכול ענבים שלם, ובשניה ישימו אשכול המפורק לענביו. יניחו את הקערות לפני הילד האחד, ולאחר מכן לפני הילד השני. ומי שיבחר באשכול השלם - אדע שהוא בני".

השתומם המלך, והורה לעשות כן. המלך בעצמו הכיר בין שני הילדים ועקב האם יצליח האב לזהות את ילדו, הוא ראה, שהגישו לפני בן הנוכרי את שתי הקערות, והוא בחר בקערה ובה הענבים המופרדים. אחר הביאו את הקערות לפני בן היהודי, והוא בחר באשכול!

אמר המלך: "צדקת, אמנם זהו בנך. אך אמור נא לי, מהיכן ידעת במה יבחר?"

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ענה היועץ ואמר: "אדוני המלך, אנו היהודים – גופינו נחלקים, אולם נשמותינו מאוחדות הן. שנאמר: "שה פזורה ישראל" ולא נאמר: שיות פזורות, לפיכך דומים אנו לאשכול ענבים שכל ענב בו נפרד, ובכל זאת כולם אחוזים וקשורים יחדיו על ידי אשכול המחרם זה לזה. לפיכך נמשלו ישראל לאשכול, שבשיר השירים. אבל הגויים אינם אחוזים ומחוברים זה לזה, וכל אחד מהם דומה לענב בודד שנתלש מאשכולו" הוטב הדבר בעיני המלך, כי ראה שדברי יועצו מתאמתים לנגד עיניו, ונתן לו את בנו.

בן יהודע, בן איש חי

בני ישראל פרו וישרצו וירבו:

העיון בפשוטו של מקרא, אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל בספרו "אור יחזקאל - אמונה" (עמ' רמ"ה), "די בו כדי להתחזק באמונה".

חז"ל אומרים שהיו יולדות ששה בכרס אחד, עוד מובא במדרש: ד' גזירות גזר פרעה עליהם. בתחילה גזר וציווה לנוגשים שיהיו דוחקין בהן כדי שיהיו עושין את הסכום שלהן ולא יהיו ישנין בבתיהם, והוא חשב למעט מפריה ורביה. אמר: מתוך שאינן ישנין בבתיהם אינן מולידין וכו'.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

אמר להן האלוקים: אני אמרתי לאברהם אביכם שאני מרבה בניו ככוכבים דכתיב וכו', ואתם מתחכמים להן שלא ירבו? נראה איזה דבר עומד, שלי או שלכם. מיד - וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ (שמות רבה א', י"ב).

הבה נתבונן בפשוטם של דברים. בשבעים נפש נכנסו ישראל למצרים, ולאחר זמן לא רב יצאו שש מאות אלף. כל זה הגברים מגיל עשרים ועד ששים בלבד. בנוסף לכך היו נשים, זקנים וטף לאין שיעור [שהרי אם ילדו ששה בכרס אחד אם כן היו טף רב] יש אומרים שמספר כל היוצאים ממצרים היה כעשרים מליון נפש! עוד איתא בחז"ל "וחמושים יצאו בני ישראל ממצרים" (שמות פרק י"ג פסוק י"ח), שיצאו אחד מחמישה ויש אומרים אחד מחמישים.

נמצא שבתקופה מועטת גדל מספר בני ישראל משבעים נפש לכמאה מליון איש! כל זה היה כדי שתתקיים הבטחת ה' יתברך לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים: "ואני ארבה את זרעך" (בראשית ט"ז).

הרי לנו אמונה בחוש כמה נכונה היא הבטחת הקב"ה. כאשר נתבונן בזה יועיל לנו הדבר כדי להתחזק באמונה.

יהי שם לגוי גדול... מלמד שהיו ישראל מצוינים שם:

איתא בילקוט שמעוני (תורה פרשת פינחס רמז תשע"ג), אמר רב הונא בשם בר קפרא, בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, "שלא שנו את שמם", ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין. [פירוש, כשירדו ישראל למצרים היו קוראים לראובן או לשמעון כך, וגם לאחר שנים ארוכות כשכבר עלו בני בניהם ממצרים המשיכו הם לקרוא לבניהם בשמות אלה]. וכו'.

ועיין בספר עלי תמר (שביעית פרק ד') שכתב, ובהגדה של פסח "והיה שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם". פירשו הראשונים בלשונם "ובשמם".

וכחלק מירידת הדורות הקשה בדורות האחרונים שאלתי למרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל מספר שאלות בעניין החלפת שמות. כגון: משפחה שלמה שהייתה גרה בעיר חילונית מובהקת, ועתה חזרה כל המשפחה בתשובה, ורוצים הם גם לעבור ולגור בעיר חרדית, אלא שיעצו להם שישנו את שמות הילדים קודם, מפני שלאחד קורים "נימרוד", ולשני "איוב", [ועוד כיוצ"ב], ואם יבואו עם שמות אלו לעיר החדשה בטח לא יתקבלו למוסדות טובים, וגם ההורים רוצים להחליף את שמם. והשיבני מרן זצ"ל על זאת, שיחליפו.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

וכן שאלתי מעמו, על בחור שקראוהו הוריו בברית המילה על שם ראש הממשלה, והנה עתה גדל והתחזק והולך לשיבה קדושה ומתבייש בשם זה, ורוצה הוא להחליפו, אבל הוריו לא מסכימים לו מה יעשה. והשיבני: שאין חייב לשמוע להם, אבל ינסה להסביר להם.

שו"ת הגר"ק

(שאלה רמ"ז רנ"ב עמודים רס"ו ורס"ח)

ישמע אלקים את נאקתם :

מעשה ברבי אהרון גארדיא, הבעל תשובה והרופא המפורסם מאוסטראה, תלמיד המגיד ממזריץ, שנכנסה אליו נערה אחת מבוהלת ונפחדת וקראה לו שיבוא להציל את אביה האנוש. קם רבי אהרון והוציא בגדו מן הקמטר בנחת, אחר ניקה במברשתו וצחצח נעליו במתינות, כמי שאינו ממנהר ללכת.

ידע העלמה כי כל רגע יקר עכשיו ומרוב יאוש קראה בנהמת ליבה: רבונו של עולם! גם הרופא אינו רוצה לבוא, הושיע כבר אתה לבדך !

מיד אמר לה: לכי לשלום, שכבר הבריא אביך !... וכך היה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

אחר כך הסביר דוקטור גארדיא: מדבריה הכרתי שהמצב מיואש ורק לה' הישועה, דאגתי לכן לשברון ליבה, שיביא אותה לצעוק אל ה' ולהחיש ישועתו...

הגדת מ. להמן.

 גוי גדול:

הרב ששון ויקר נר"ו רמז בתיבת "לגוי" שהיא בגימטריה מ"ט שנטמאו במ"ט שערי טומאה.

 את ערם:

הרה"צ רבי יהודה ליב מסלונים זצ"ל, ספר בשם צדיקים: מעשה באחד, שתרנגולו נגנב ממנו. חפשו ולא מצאו. נמלך ללכת לבית השחיטה לזהותו שם אולי יביאו הגנב לשחיטה. ואמנם, פגש באחד, שהביא תרנגול לשחיטה, אך זנבו היה קצוץ, וכנפיו מרוטות. הגנב שינהו, כדי שלא יזהו אותו בעליו. אבל הלה הכיר שזהו תרנגולו והחל לקרוא: "גנב, התרנגול שלי הוא, החזירו מיד!" מחה הגנב: "עלילה היא זו שקר אתה דובר! זנבו של התרנגול שלך כך נראה? ההיו כנפיו מרוטות?"

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ענהו האיש: "אמנם קצצת את כנפיו ומרטת את זנבו, ואתה מחזיקו בחזקה תחת ירך, אבל שלי הוא - הניחהו לרגע, עזבהו לנפשו, ונראה אל מי ירוץ, אלי - או אליך..."

כך עומד מיכאל שר ישראל במרום, ומלמד סגוריה על בניו של מקום.

והיצר הרע טוען כנגדו: הבלים תדבר, הלא ברשותי הם. תחת ידי! וכי תוכל לזהותם כיהודים? הלא הם מגולחי זקן, גלויי ראש, ואין בהם סימן של יהדות. כלום אלו הם בני אברהם יצחק ויעקב?

והסגור מזדעק ואומר: נכון הדבר, מערטלים הם ממצוות, כי אתה הפשטת אותם מעדיהם, אתה מרטת את מצוותיהם. אבל הבה נערוך מבחן אמת, עזוב אותם לרגע קט - ונראה אל מי ירוצו ובמי יחפצו. האם לא את קדוש ישראל יעריצו?!

אף במצרים היה כן. ערומים היו מן המצוות, שקועים במ"ט שערי טומאה - עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים, והם מהרו והלכו אחריו במדבר, בארץ לא זרועה, גם צידה לא עשו להם! והובטחנו, כי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". אך יגלה עלינו מלך מלכי המלכים - מיד נקבל מלכותו ברצון. כי עמו אנחנו וצאן מרעיתו!

סיפורי מרן הרמ"ח, רפד.

נצעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו:

הכתוב מודיע לנו, "ונצעק אל ה' אלוהי אבותינו", ואילו אחר כך נאמר: "וישמע ה' את קולנו", ומדוע לא נאמר גם במחצית השניה "וישמע ה' אלהי אבותינו את קולנו".

אלא חז"ל אומרים (מסכת ברכות דף י' עמוד ב'): כל התולה בזכות אחרים - תולין לו בזכות עצמו. וכל התולה בזכות עצמו - תולין לו בזכות אחרים.

ואנחנו תלינו בזכות אחרים, בזכות אבותינו, כפי שכתוב "ונצעק אל ה' אלהי אבותינו" לפיכך הושיע לנו ה' בזכות עצמנו כפי שכתוב "וישמע ה' את קולנו".

יינה של תורה.

נצעק אל ה' אלוקי אבותינו:

הנה יש לעיין, הקשה הגרמ"ד סולובייצ'יק שליט"א, הרי הקב"ה בכבודו ובעצמו הבטיח לאברהם אבינו "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

גדול" (בראשית פרק ט"ו), ואם כן הרי מוכרח הקב"ה לקיים הבטחתו להוציא את בני ישראל מארץ מצרים, ואם כן, מה להם לישראל לחשוש, לזעוק ולבקש מאת הקב"ה.

חייב לקיים הבטחתו לאברהם אבינו?

תשובה ברורה ומוצקה על שאלה זו איני יודע! אמר הגרמ"ד שליט"א והוסיף ואמר, שמכל מקום רואים אנו כאן יסוד גדול ומבהיל: ללא "ותעל שוועתם אל האלוקים" אין מועילות אפילו הבטחות! וכדי להינצל מגזירות קשות וחמורות צריכים להגיע למצב של "צעקת בני ישראל באה אלי". ללא זה, אין בטחון בישועת הבורא. יש להתבונן וללמוד מיסוד זה עד כמה מוטלת החובה על כל יחיד ויחיד לזעוק ולבקש מה' על כל צרה. ובפרט על צרת הרבים, שאם לא כן איננו מובטחים שניוושע.

הדברים מפורשים בילקוט שמעוני תהילים (ק"י רמז תתס"ה): א"ר אלעזר, אין ישראל נגאלין אלא מתוך חמישה דברים; מתוך צער, מתוך תפילה, מתוך זכות אבות, מתוך תשובה, מתוך הקץ וכו'. עכ"ד.

ויעויין ברמב"ן (שמות פרק ב', פסוק כ"ה) שכתב: "והאריך הכתוב להזכיר טענות רבות בגאולתן, וישמע אלקים את נאקתם, ויזכור אלקים, וירא אלקים וכו'. כי אף על פי שנשלם הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להיגאל כמו שמפורש על ידי

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

יחזקאל, אלא מפני הצעקה קיבל תפילתם ברחמים". מפורש איפוא ברמב"ן כהיסוד דלעיל.

מובא בספר "שי לתורה" פרשת שמות

נצעק אל ה' אלהי אבותינו כמה שנאמר... ויזעקו ותעל שוועתם אל האלוהים...:

הזוהר הקדוש (תיקונים דף כ"ג עמוד א') מדבר בעניין מצוות "שילוח הקן" ואומר שבזמן שהאם מגורשת מהקן הרי שהיא הולכת כאדם שנטרפת דעתו (רח"ל), והבנים שלה ג"כ צועקים ובוכים. ובאותו זמן כביכול צועק גם הקב"ה, ועל ידי "שילוח הקן" מתעוררים רחמיו על בני ישראל שהם בגלות (ע"פ פירוש המתוק מדבש שם).

והנה לפני מספר שנים (יום שלישי ג' אלול תשע"ה) כיבדתי להרב הצדיק המשפיע רבי אלימלך בידרמן שליט"א במצות שילוח הקן, ובשעה שראה את הגוזלים והרימם עם הקן שלהם היה מחזיקם ואומר בקול: "את הבנים תיקח לך", את הבנים תיקח לך"...

לאחר מכן נכנס עמם לבית והניחם על ידו על השולחן והיה אומר: כתוב בזוה"ק, שהיא עומדת עכשיו מרחוק ורואה את שלקחו את הילדים שלה ועומדת ובוכה למה לקחו את

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הילדים, וזה מעורר את צער השכינה למה אנחנו מגורשים כל כך מאבינו שבשמים.

לאחר מכן ישב זמן רב ליד השולחן והיה שרוי ממש בצער ודאגה רבה עד מאד מה לקיים ולעשות עתה באלו השני גוזלים והיה אומר: "מה לעשות איתם", "דבר ראשון צריך לתת להם לאכול", "משהו צריך לעשות".

וביקש לברר אצל פוסק הלכה מה לעשות עמם עתה, ובנתיים היה יושב ושר שירי רגש והתעוררות, ומניח הגוזלים לידו וידיו על לחייו כאדם הדואג ומרחם והוא מביט בהם.

והורו לו שאפשר להחזירם למקום קרוב שאמם תחזור ותטפל בהם. וכך עשינו.

ולימים פגשתי לרבי אלימלך בידרמן שליט"א ושחתי לו שאכן האם חזרה לגדלם עד אשר גדלו ממש ופרחו מעצמם. "ולא היה סוף לאושר שהציף את פניו".

בתפילה שיתעוררו רחמיו של מלך מלכי המלכים עלינו ויגאלנו במהרה "כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל" (מס' ראש השנה דף י"א עמוד א').

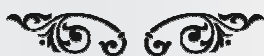

ימת מלך מצרים:

פירש רש"י, שנצטרע והיה שוחט תינוקות של ישראל ורוחץ בדמם.

יש לבאר ע"פ מ"ש חז"ל (ב"ר פרשה צו סי' ג'): "ואין שלטון ביום המוות, שהרי לדוד שכתוב בו והמלך דוד זקן, כיון שנטה למות, נאמר בו: "ויקרבו ימי דוד למות". ולפי זה קשה שמיכון שנאמר כאן מיתה, היאך קוראו מלך, הרי אין שלטון ביום המוות, והיה לו לומר: "וימת פרעה". אלא ודאי אין מיתה האמורה כאן מיתה ממש, אלא שנעשה מצורע, והמצורע הוקש למת, שנאמר: אל נא תהי כמת.

חנוכת התורה. הגר"א. הכתב והקבלה. והגאון מלבי"ם.

ימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל:

כל כך היו ישראל משועבדים ומדוכאים עד שאפילו לא ניתן להם להתאנח ולזעוק. כשמת מלך מצרים, וכל המצרים היו מתאבלים ובוכים עליו, מצאו ישראל הזדמנות להתאנח ולקונן על עבודתם. המצרים חשבו שבני ישראל בוכים, כמוהם, על מות המלך, אבל באמת היו ישראל בוכים ונאנחים

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

על מצבם, ומפילים תחינתם לפני בוראם שיגאלם, ככתוב: "ותעל שוועתם אל האלהים". לפיכך כתוב אחר כך "וידע אלהים" - הקב"ה, שהוא בוחן כליות ולב הוא לבדו ידע על מה משוועים ובוכים בני ישראל.

של"ה הקדוש

"את עמלנו" - אלו הבנים! כמה שנאמר: "כל הבן

הילוד היאורה תשליכהו וכל הבת תחיון":

יש להבין: מה היתה כוונתו של פרעה בהדגישו במיוחד "וכל הבת תחיון" מאחר שמגמתו היתה כליון בני ישראל - לשם מה ציוה לעמו להחיות הבנות?!

כבר נודעת היא הדאגה אשר גורמת הבת להוריה, עד היום שבו ימצאו לה מנוח אשר ייטב לה. נקל לנו איפוא, לתאר לעצמנו באיזו חרדה השקיפו אבותינו ואמהותינו שבמצרים על עתיד בנותיהן לאחר שתבוצע פקודת המלך, "כל הבן הילוד היאורה תשליכהו"! למי היו משיאים עתה את בנותיהן הנשארות?! הלא באין ברירה הן היו מטמאות בקרב ילידי הארץ, צאצאי חם, המקוללים באומות!

קרוב לומר, איפוא, שפקודתו של פרעה כללה שתי מגמות: א'. רצח הבנים. ב'. טמיעת הבנות. בדרך זו קיווה להביא לידי

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

חיסולם של בני ישראל, הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית.

הגדת מ. להמן.

את עמלנו אלו הבנים:

לפני למעלה מעשרים שנה (לערך בשנת תשס"א) באתי להתברך אצל מרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל ובאותם זמנים מרן היה לומד בחדרו וכל הציבור היה נאסף ועומד בתוך ביתו עד שהגיע הזמן של קבלת הקהל, ואז בני ביתו של מרן היו מפסיקים אותו מלימודו ומוציאים לו את הכסא והסטנדר החוצה, מאחר ומרן היה יושב על פתח גרם המדרגות שמחוץ לביתו וכל הציבור היה "מתברך" "מתייעץ" ויורד החוצה.

והנה הגיע אברך צעיר לימים ואמר למרן שאשתו בהריון ורוצה שיברכה שיזכה שבנו שיוולד לו יהיה גדול בתורה, מרן בירכו ב"ברכה והצלחה" וסיים.

ירד האברך את כל גרם מדרגות ביתו של מרן ז"ל ואז לפתע ראינו את מרן זצוק"ל עומד ונשען על הסטנדר ומרים את קולו ואומר לאברך שכבר היה ממש ברחוב: "אם אבא שלו יהיה צדיק, גם הוא יהיה צדיק".

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הנה שתלה הכל באביו, וא"כ יובן גם דברי בעל ההגדה שאמר, "ואת עמלנו אלו הבנים" שעל ידי שנעמול אנחנו בעצמנו על עצמנו להיות צדיקים ממילא נזכה גם לראות בנים צדיקים זרע ברך ה'.

א על ידי מלאך:

מה איכפת לנו על ידי מי יצאנו ממצרים, שואל הגר"ר מלמד זצ"ל בספר "תפילת חנה" "והרי שלוחו כמותו?"

הדברים יתבארו על פי דברי המכילתא על הפסוק "וה' הולך לפניו יומם" (שמות י"ג): "אמר רבי: אנטונינוס המלך פעמים שהוא דן על הבמה ומחשיך, והיו בניו מחשיכין אצלו. אחר שנפטר מן הבימה, הוא היה נוטל את הפנס ומאיר לבניו והיו גדולי מלכות קרובים אצלו ואומרים לו הרי אנו נוטלין את הפנס ונאיר לבניך. והוא אומר: "לא מפני שאין לי מי שיטול את הפנס ויאיר לבני, אלא הרי אני מודיע לכם חיבתם של בני שתהיו נוהגים עימהם בכבוד".

וכך הודיע הקב"ה חיבתם של ישראל לאומות העולם שהוא בעצמו הלך לפניו וכו'. אף כאן, יש לומר שהקב"ה בכבודו ובעצמו הכה כל בכור והוציאנו ממצרים, כדי להודיע חיבתו הגדולה אלינו.

ספר לקח טוב.

לא על ידי שליח:

נכנס אברך שהיה מקורב למרן שר התורה רבי חיים קניבסקי זצוק"ל, וניסה לבקשו ולהתחנן בפניו שיבוא לעירו בימים הסמוכים לחג השבועות בערב לימוד וחיזוק גדול, מאחר ואף פעם לא זכתה אותה העיר החרדית לבואו של מרן שר התורה.

ומרן תוך כדי דבריו של האברך היה אומר לו: "אני אף פעם לא נוסע לשם,.... לא הייתי שם אף פעם".

חזר האברך שוב לנסות ולדבר על ליבו של מרן, ואז השיבו מרן: "שולחו של אדם כמותו, אני עושה אותך שליח".

אמר אותו אברך למרן (מאחר והיה רגיל להביא שאלות רבות בפני מרן מאותה העיר) "אני שליח קבוע שם".

ובנו וממשיך דרכו של מרן הרה"ג רבי שאול קניבסקי שליט"א שישב בסמוך ושמע את הדברים אמר לאברך: אתה לא שליח קבוע.. אף פעם לא הייתה שליח...

ולאחר מכן חתם מרן על מכתב זה שהובא לפניו.

על הפסוק 'אם בחוקתי תלכו' שקראנו השבוע כתב רשי
שתהיו עמלים בתורה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

אשריכם בני התורה בעיה'ק... אשר נאספים אתם בערב חג השבועות חג מתן תורתנו ועוסקים בקיום העולם ובפרט בזמן הזה שקמים עלינו ורוצים לבטל אותנו מתורתנו.

יתן ה' ותעלו מעלה מעלה ותזכו לקבל התורה ולעסוק בה כל ימי חייכם מתוך אושר וכבוד אמן.

חיים קניבסקי

הנה אכן באחת הפעמים שאלתי למרן זצוק"ל מפני מה אין הוא מגיע לאותה העיר והשיבני "מפני המחלוקת".

ודבר זה מחייב את כולנו לראות עד כמה יש עלינו לנסות בכל דרך לשמור על אחדותנו תמיד ולהיזהר ממחלוקת שהלא מובא שאדם שהלך בגפו והבעיר בחומר בערה עיר שלמה והאחר הבעיר בעיר אחת מחלוקת בעירו מי גרע ממי? אותו זה שהבעיר מחלוקת מאשר זה ששרף לעיר. רח"ל.

בזרוע נטויה זו החרב:

הנצי"ב זצ"ל אומר בהגדת "אמרי שפר" שהמכות היו משמשות גם כעונש מיתה לאנשים אשר יד ההשגחה העליונה ידעה שיש להם השפעה על מעשי המלכות. ולכן מתכוון כאן המגיד באומרו "ובזרוע נטויה זו החרב".

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

מקור לדברים אלה מוצאים אנו במדרש: ריב"ל אומר, כל מכה ומכה שהיתה באה על מצרים היה "הדבר" ממשמש ובא עמה, שנאמר "הנה אנוכי נוגף". הנה - זה "הדבר" שנאמר "הנה יד ה' הויה".

ואין לומר שהדבר היה מתלווה למכה כדי להגדיל את עונש המכה, שהרי אם ה' היה רוצה לשלוח דבר על האנשים [בנוסף לבהמות], היה יכול לעשות זאת ולהכחיד את כולם ברגע אחד. אלא ודאי לא זו היתה המטרה, אלא כדי להרוג את אותם יחידים שיש להם השפעה על מצוקת בני ישראל.

טעם הדבר יתפרש על פי דברי המכילתא שאומרת, ש"היו ישראל במצרים כציפור ביד האדם, שאם רצה מיד היה חונקה".

כלומר, כאשר רוצים להציל ציפור מיד האוחזה בידו, אי אפשר לעשות זאת על ידי מכה בלבד, משום שיש לחשוש פן יקצוף על מכהו ויחנוק את הציפור בידו, בזמן הביניים בין מכה למכה.

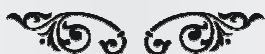
אלא כך יש לעשות: להכות את תופס הציפור, אך לא להרפות ממנו, וגם בין מכה למכה להראות לו זרוע נטויה עד שיוציאנה מידו. הפחד מפני הזרוע הנטויה ימנע ממנו להזיק לציפור גם בזמן שאין המכה מכאיבה לו.

כך גם לגבי פרעה ובני ישראל. כאשר ראה פרעה מכת דם או צפרדע, היה מתיישב עם גדולי המלכות לאבד את עם

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ישראל. מה עשה הקב"ה? לאחר שנחו מן המכה, היה ממית בזרועו הנטויה את מי שהיה ביכולתו להרע לישראל בעצתו.

ספר ילקוט לקח טוב

במורא גדול זה גלוי שכינה:

סיפר המקובל האלוקי רבנו מאיר פריש זצ"ל: איש אחד היה בצפת, מיחידי סגולה, ושמו כבוד מורנו רבי אברהם הלוי זצ"ל.

בכל חצות לילה קם ומסובב בכל הרחובות, ונותן קולו בבכי על גלות השכינה. והיה צועק צעקה גדולה בקול מר ויללה... ומי יוכל לספר מחסידותו של הצדיק הנזכר.

והקדוש אדוננו האר"י העיד עליו, שהוא גלגול ירמיהו הנביא, לכן מקונן הוא כל כך על החורבן. ואמר לו האר"י: "הנה עתה שלמו ימך, ולא תזכה לכך, תחיה עוד עשרים ושתים שנים. והתקנה היא זו, לך לירושלים, אל הכותל המערבי, ותשפוך תחינתך. אם תרצה את פני ה' ותזכה להתגלות השכינה, אזי תחיה עוד עשרים ושתים שנים!"

מיד כששמע את דברי האר"י ז"ל, קם ועלה לירושלים. סגר עצמו שלשה ימים ושלושה לילות בתענית ובשק ובבכיה

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

גדולה, ולסוף שלשת הימים הלך לפני הכותל המערבי והתפלל שם, ובכה בכיה גדולה.

ולפתע נשא את עיניו וראה כדמות אשה על רקע אבני הכותל, לבושה קרעים, מתאבלת על בניה. תכף כשראה אותה נפל על פניו בכה וצעק: "ציון, ציון, אוי לי שראיתך בכך!" והיה מתמרמר כל כך בבכיה, והכה על פניו ומרט שערו, עד שנתעלף ונרדם על פניו. אז ראה בחלום, שהשכינה באה כדמות אשה, נגבה דמעות עיניו ואמרה: "התנחם בני, אברהם. כי יש תקווה לאחריתך ושבו בנים לגבולם, כי אשיב את שבותם וריחמתים".

וייקץ מורנו הרב רבי אברהם וחזר לצפת שמח וטוב לב. כשראהו האר"י אמר לו: "רואה אני בך, שזכית לראות פני השכינה, ומעתה בטוח אתה לחיות עוד עשרים ושנים שנה". וכך היה, שחי בדיוק עשרים ושנים שנה - אור הישר, פרק י"א, אבותינו ספרו לנו.

במורא גדול זה גלוי שכינה:

רבים שאלו - מה חשיבותם של סימנים אלו, וענה על כך הגאון רבי אליהו מאני זצ"ל, רבה של חברון: הכתוב אומר "את ה' אלוקיך תירא" (דברים פרק ו', פסוק י"ג) ופירושו, שככל

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

שתשיג יותר את גדולת ה' אלוקיך, כך תירא מפניו יותר ויותר.

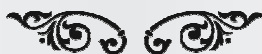
משל למה הדבר דומה? כל בני המדינה יראים מהמלך, אך לא יפחדו כבני עיר הבירה, היושבים בעירו ויודעים את גבורותיו יותר מכולם. ואלו לא יפחדו כמשרתיו, הרואים עין בעין את נוראותיו, כיצד הוא ממית ומחיה ואין מידו מציל.

וזהו שנאמר: "וסביביו – נשערה מאוד" (תהילים פרק נ', פסוק ג').

הנה נראה, שהבזקי הברק מיראים את בני האדם. כמו שדרשו רבותינו ז"ל: "והאלוקים עשה שיראו מלפניו" (קהלת פרק ג', פסוק י"ד) – אלו ברקים. ומשה רבינו, שעור פניו קרן והבהיק – היו יראים מגשת אליו. כל שכן, לו היה מתגלה לנגד עינינו מלאך אור וזוהר, שהיינו נרתעים ונרעשים עד מאוד, שהרי אפילו יהושע בן נון נפל על פניו (יהושע פרק ה', פסוק י"ד), ומנוח אמר לאשתו, שבודאי ימותו לאחר שחזו בהתגלות מלאך.

אם כן, כמה יש לו לאדם לפחוד מה' הנכבד והנורא, עוטה אור כשלמה, שכל צבא מרום חרדים ויראים מגשת מפני אורו, שאין לו חקר – ומה יענה שפל אנשים. בכמה מורא גדול עליו להתאזר, מפני גלוי שכינה !

שיח יצחק

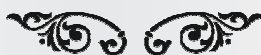

במופתים שתיים. אלו עשר המכות...:

באמירת עשר המכות שופכים מעט יין מהכוס. והגר"י אברמסקי זצ"ל ביאר המנהג על פי מאמרם ז"ל (מגילה דף י' ע"ב): שבאבדן המצרים ביקשו מלאכי שרת לומר שירה, ואמר הקב"ה, מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה. וקשה, איך אמרו ישראל שירה. ותירצו, שישראל אמרוה על גאולתם והצלתם שנפרקו מצריהם, ולא מתוך שמחה על מפלתן.

והנה ארבע כוסות תקנו חז"ל משום שמחה על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ולפיכך מרמזים אנו בהפחתת היין שאנו גורעים מעט מהשמחה משום "מעשה ידי טובעין בים".

ארזי הלבנון

בי יהודה היה נותן בהן סימנים, דצ"ך עד"ש באח"ב:

כתב רבינו ישעיה זצ"ל, תימה, מה סימן נתן ר' יהודה, וכי אין אדם יודע ליקח מכל תיבה אות אחת ולעשות סימן.

אלא לא בא ר' יהודה אלא ליתן הסימן של חשבון המכות שלקו על הים, שר' יוסי היה אומר חמישים מכות, ור' אליעזר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

אומר מאתים, ור' עקיבא אומר מאתים וחמישים, ובין כולם עולים חמש מאות ועל זה אמר ר' יהודה הסימן דצ"ך עד"ש באח"ב שעולה חמש מאות ואחת. ובגמטריה לא קפדינן על אחת חסר או יתר. ויש מפרשין, אחת יתירה כנגד אצבע אלוהים היא שנאמר במצרים, ולכך נתן הסימן להודיע שבכולן לקו.

שבולי הלקט

 צ"ך עד"ש באח"ב:

בכלי יקר אנו מוצאים ביאור מפורט כיצד מהווה כל מכה הוכחה לעיקר האמונה שהיא באה ללמד:

דם - המכה הראשונה מדצ"ך שבאו להורות על מציאות ה'. לפי שאמרו המצרים שהיאור הוא אלוהיהם, לכן עשה בו שפטים, כדי להורות שיש גבוה מעל כל גבוה.

צפרדע - אחרי שפרעה חילל ה' באומרו "לא ידעתי את ה'", שרץ היאור צפרדעים שקידשו השם ברבים בהיכנסם לתוך התנורים.

כינים - במכה זו אמרו החרטומים "אצבע אלוקים היא". בכך הודו והמליכו את שמו יתברך.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ערוב – המכה הראשונה מעד"ש שבאו להורות על השגחתו יתברך. כדי לפרוך את דברי האומרים שאין ה' משגיח על דרכי איש, בא עליהם הערוב בערבוביא. ואף על פי כן היתה הפליה ברורה בין ארץ גושן שבה היו בני ישראל לבין המקומות שבהם היו המצרים.

דבר – גם כאן נאמר "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים" וזהו מופת ברור להשגחה פרטית.

שחין – למרות שהיה האבק פורח בכל ארץ מצרים, היה הבדל בין ישראל למצרים.

ברד – המכה הראשונה מבאח"ב שבאו לאמת את יכולת ה' אין עוד מלבדו. הואיל ופרעה טען שיש עוד אלוה אחר, ומסתבר שייחס אלוהות למזל טלה ולשמש, באה מכה זו והסתירה על ידי העננים את עין השמש.

ארבה – אף כאן נאמר "ויכס את עין הארץ", והיינו השמש.

חשך – במכה זו נסתלק לגמרי אור השמש.

מכת בכורות - המכה ניתנה בלילה, בעת החשיכה. וכמו כן יש בזה סימן להכנעת מזל טלה שהוא הברור לכל המזלות.

- לקח טוב.

הצדיק ואני ועמי הרשעים :

אמר הגר"י לוינשטיין זצ"ל על הנאמר במכת ברד "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" אמרו חז"ל כך דרך הרשעים, בעת צרה צועקים ואחר כך חוזרים לרישעים.

ולכאורה, מאי קא משמע לן, הרי זה מפורש פה. ונראה שכוונת חז"ל לומר שלא נטעה כשהרשע נכנע בעת צרתו וצועק ובוכה, לחשוב שכבר טוב הוא, ורק אחר כך הוא שב לרישעו. אינו כן, אלא "כך דרכם של רשעים" – גם הכניעה היא מדרכו של הרשע, לא נשתנה מאומה. אל תשמע לקולו כי יתחנן, שבע תועבות בלבו, גם צעקתו זהו מדרך הרשעים.

כתב הגרא"א זצ"ל בילקוט סוף מלאכי איתא: "אם אין ישראל עושים תשובה אין נגאלים, ואין עושים תשובה אלא מתוך צער וטלטול ומתוך שאין להם מחיה, ואין עושים תשובה עד שיבוא אליהו. שנאמר: הנה אנוכי שולח לכם את אליהו הנביא, מה כתיב אחריו – והשיב לב אבות על בנים. פירוש שהיסורים מבטלים את השאיפות הגשמיות, והרע מתבטל.

ואף על פי כן נשאלת השאלה: מי יעורר אותנו ללמוד מן היסורים? הן במצרים היה משה רבינו ע"ה, אבל בדור שכולו חייב, פירוש שהכל בבחינת רוב עוונות, ולא נשאר אלא הנקודה האחרונה לבד, מי יוכל לעורר את הדור?

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

וע"כ אמרו ז"ל שאין עצה אלא גילוי של אליהו ז"ל; ומן השמים יעוררונו ויכניסו אל לבנו ניצוצות והרהורים של טהרה ותשובה. ואין זמן מסוגל יותר לזה מחג הפסח, שבו מתחדשת בכל שנה השפעת החירות מיצר הרע.

כתב הגרש"ז מקעלם זצ"ל לבנו: כל אדם, לא ידאג לבניו יתר מלעצמו. וכל כמה שידאג לבניו. על כן, מי שאינו דואג לעצמו על עולם הבא, לא יחוש גם כן לדאוג לזולתו ולבניו על עולם הבא. אבל מי שדואג לעצמו על עולם הבא, הוא ידאג כמו כן לזולתו האהוב לו, ומכל שכן לבניו. וזה סיבת הדברים, מה שהרבה בני אדם אינם מוסרים נפשם על חינוך בניהם, ובפרט על חינוך עולם הבא, כי אין להם הרגש בחינוך עצמם לדאוג על זה, ולא יחושו איפוא על אחרים יותר מלעצמם, ומכל שכן על חינוך עולם הבא. והנה, תהילה, כי בעלי מוסר דואגים על חינוך עצמם בזה ובבא, וכמוכן מוסרים עצמם על חינוך זולתם ומכל שכן על בניהם...

מאתי, אביך, דואג לעצמו מעט מזעיר, ולבניו ולזולתו גם כן מעט.

יִרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָּה: לפלא, אמר הג"ר

אבא גרוסברד זצ"ל באחת משיחותיו, שבני ישראל שוררו לא

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

על הצלתם אלא על טביעת המצרים. וכן הפסוק הראשון של השירה הוא על "סוס ורוכבו רמה בים".

עוד שאל, על הסדר שסדרו אנשי כנסת הגדולה בתפילה: "וים סוף בקעת, וזדים טבעת" – ורק לאחר מכן – "וידידים העברת". והרי העברת בני ישראל קדמה לטביעת המצרים?

אלא סוד גדול גילה לנו, שכל האותות והמופתים אינם נחרטים בלב, וכל הגילויים אינם משפיעים, כל עוד ישות האדם וגאוותו חוצצים בינו לבין בוראו.

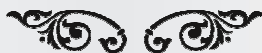
וכך מצינו בגמ': "כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם" (מסכת סוטה דף ה'). על כן, רק בראיית טיבוע המצרים – "כי גאה גאה" – אתגאי על גיוותניא (תרגום אונקלוס), "סוס ורוכבו רמה" – הסוס הוא בעל גאוה [כדברי הגמ' בפסחים (דף קי"ג עמוד ב'), "ששה דברים נאמרו בסוס... ורוחו גסה"] ורוכביו "זדים", בעלי גאוה, ורק בטיבועם וראיית סופם, ייתכן ה"אשירה לה". לפיכך, ה"זדים טבעת" קודם ל"ידידים העברת". רק בראיית ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים ובהכחדת גאוותם, ויראו העם ויאמינו בה', עכ"ד.

אפשר להוסיף ולומר, שהדברים נכונים גם לגבינו בליל הסדר. לחם עוני המונח לפנינו, צריך להביא אותנו לתחושה של

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

עבדים ועניים. ואם מתוך כך נגיע לענווה, נוכל לראות בעין בהירה את הניסים והנפלאות שעשה עמנו ה'.

לקח טוב

יינו:

שמעתי בשם הסבא מקלם זצ"ל, אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל בספרו "אור יחזקאל – אמונה" (עמ' מ) בביאור "אילו הוציאנו ממצריים ולא עשה בהם שפטים דיינו" וכן הלאה, שבאמת נס אחד בלבד דיו כדי שנתחזק ממנו באמונה ושנגיע באמצעותו לכל המעלות והמדרגות שאנו נדרשים להגיע אליהם.

אלא שטובת וחסדי ה' יתברך על ברואיו שנתן לנו ניסים רבים להתחזק מהם.

ובה כפולה ומכופלת:

הארה נפלאה בגדרי הכרת הטוב שאנו חבים לבורא העולם מאיר לנו הגרש"ז מקלם זצ"ל בספרו "חכמה ומוסר" (חלק ב' מאמר שמ"ט).

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

זאת עלינו לדעת אומר ה"סבא", שכל הטובות שאדם מקבל מאת הקב"ה, המה הכנה לטובות רבות אחרות הבאות בעקבות הראשונות.

הנה לדוגמא יציאת מצרים. בנקל נוכל להבחין כי היציאה ממצרים, היוותה הכנה לטובות רבות שנעשו לבני ישראל במדבר. מי יוכל לתאר את רוב הכבוד המרומם והנשגב שנפל בחלקם.

מאורות מן השמים הלכו לפניהם לנחות הדרך, ליישר את הדרך ולהסיר את ההרים ולהגביה את הגבעות וכן להמית נחשים ועקרבים.

לחם ירד להם מן השמים מידי יום ביומו, וכהנה עוד ועוד דברים נפלאים. וזהו מה שאמר הכתוב: "מה תחזו בשולמית כמחולת המחננים" (שיר השירים ז').

צא וראה אם כן, איזו הכנה גדולה היתה יציאת מצרים, לתת ולהשפיע להם אחר כך בלכתם במדבר את כל הטובות הרבות והעצומות. ומכל שכן אחר כך הטובות המרובות להן זכו בבואם לארץ כנען היא ארץ ישראל. אין להעלות על הכתב את גודל הכבוד והגדולה בגשמיות וברוחניות!

על כן עלינו לדעת כי טובה אחת מאת המקום היא הכנה לעוד טובות רבות. וזה כאשר רק ישכיל האדם להכיר בלב

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

נרגש בטובה הראשונה, ולהכיר ולהחזיק טובה לבורא יתברך על הטבתו ולעובדו עבור זה.

האכילנו את המן:

אברך בן תורה שפרנסתו דחוקה בא לפני מרן הרב שך זצ"ל ובקש רשותו לעסוק בלילה במלאכה שתביא לו רווחה, ותאפשר לו להקדיש כל שעות היום לתורה.

הסתייג מכך מרן. שאל: "האם אסור הדבר?" ענהו: "חלילה, זאת לא אמרתי. אבל אם לעצתי תשמע, משוך ידך מהרעיון". הואיל והפרנסה דחוקה היתה, ואין הדבר אסור, מימש את רעיונו.

כעבור חדשים מספר עלה לבית מרן, ובפיו תמיהה: אמנם ההכנסות גדלו בהרבה, אבל הפרנסה נהייתה דחוקה עוד יותר. איני יודע כיצד ואיך אבל הכסף מתאדה, אין בו ברכה. חשב, אולי זו תוצאת קפידא של מרן...

נענה: "חלילה וחס! אבל עתה תבין, מדוע שללתי רעיון זה בראשיתו... דע לך, שלאברך שתורתו אומנותו יש הנהגה מיוחדת מן השמים. כמו שאמרו 'לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן' וירמיהו הנביא הוציא לישראל צנצנת המן כשתבע מהם לעסוק בתורה (תנחומא בשלח כ"א), אלא שבזמננו 'מן' זה הוא

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

'בצנצנת', והקדוש ברוך הוא מחיל ברכה סמויה במשכורת הזעומה הניתנת בכולל אברכים. אבל כשהתחלת לעסוק בפרנסה, השתנתה ההנהגה כלפיך ופסקה הברכה. ברור שאי אפשר לפרנס משפחה מעבודה חלקית בשעות הערב, ומי יודע כמה תצטרך לעמול, ובכמה תצמצם את שעות לימודיך"...

קנין התורה.

 ילו נתן לנו את התורה, ולא הכנסנו לארץ ישראל,

דיינו.

הדברים הללו מכוונים נגד החלוצים החופשיים החושבים לבנות א"י בלא תורת ישראל, ולכן אמר שהעיקר היא התורה, ולכן לא אמר: "אילו הכנסנו לא"י ולא נתן לנו את התורה, דיינו". כי א"י בלא תורה אינה טובה יותר מחוץ לארץ, ואדרבה מוטב להישאר בחו"ל, ולא לעשות עבירות בא"י. שהם מכעיסים את המלך, בפלטרין שלו. ועליהם נאמר: "מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי".

ומעשה בהגרא"י קוק ז"ל שנזדמן בקיבוץ אחד שבא"י, ראה אותם שהם מדקדקים בעבודה, ואינם מדקדקים בתורה ובמצווה, אמר להם: בני! אספר לכם מעשה שהיה: מעשה

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

בחכם וזקן שחלה ושכח תלמודו, ואפילו צורת האותיות של אל"ף בי"ת נשכחה ממנו, שאל ברופאים ואמרו לו, אין לך תקנה אלא להיכנס לבית ספר של תינוקות, ולחזור ולהתחיל מאל"ף בי"ת. לימים הרגיש בו המלמד, שהוא מתנהג כתינוק בין תינוקות, חובל באחרים, ועושה מעשה ילדות, אמר לו: באמת אמרו תלמודך תלמוד תינוקות, ואע"פ כן אל תסיח דעתך שזקן וחכם אתה.

והנמשל, אף אנו כך, מיום שגלינו מארצנו נשתכחו ממנו מלאכה ועבודה, והרי אנו חוזרים לתחילתן, מכל מקום לא נסיח דעתנו שבני עם זקן וחכם אנו.

קרובן פסח, חזו"ע

נתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל:

מדוע נתן לנו הקב"ה את התורה במדבר, ולא נתנה לנו לאחר שהכניסנו לארץ ישראל?

הדבר יובן על פי משל.

משל לנער בן עשירים, שביקשו קרוביו להשיאו בת עשירים. ראה הנער שהיא טיפשה וסכלה, מאן לשאתה וברח מפני לחצם של הקרובים לעיר אחרת, שם שמע על בת עניים חכמה ומוכשרת ומחוננת בכל המעלות. הלך אצל אביה ואמר

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לו: "הניחני לשוחח עם בתך, ואם תמצא חן בעיני, אקחנה ואעשירנה עושר רב!"

האב הסכים. נפגשו השנים, והבת נשאה חן בעיניו במראה ובחן, בחוכמה ובפקחות. אמר לאביה: "תן לי את בתך לאישה, ולא יחסר לה מאומה, ואף אתה תבוא עמנו ונכלכל את שיבתך בכבוד!" אמר לו האב: "חדל מדבריך, כי קרוביך לא יסכימו שתישא בת עניים ותביאני אל טירתך!"

הכריז הנער: "אם כן, אסכים אני לנטוש את כול עשרי ורכושי ולהתגורר עמכם בבקתתכם!"

אמר לו האב: "הבה נראה האם הנך מוכן לכך באמת ובתמים, הפשט את בגדי העשירים מעליך, לבש בגדים פשוטים כמונו, ותסתפק במאכלנו". מהר הנער לעשות כדבריו, וישב עם האב שבוע ימים. שוחח עמו האב ומצאו גדוש בחכמה ומושלם במידות. אמר לו "הואיל ובחרת להיות עמנו ולהימנות עם משפחתנו, קח מפתח זה ופתח את התיבה הניצבת שם". נגש הנער אל התיבה, ומצאה גדושה ביהלומים! אמר לו האב: "כל אלו, שלך הם. קח הכול, ושא את ביתי לאישה! עשיר מופלג אני, וכל עושרי שמור לביתי היחידה. אך לא רציתי לגלות זאת, כי לא רציתי שירצו בה בגלל עושרה. אבל אתה, שרצית בה בשל מעלותיה, והייתה מוכן לחיות חיי עוני למענה, ראוי אתה לשאתה ולרשת את כל רכושה!"

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

והנמשל: עם ישראל היה במצרים, שהיתה ערש התרבות החילונית באותם ימים. אבל ישראל התרחקו ממנה, ומאנו לדבוק בה. בקש הקב"ה להנחילם את תורתו, שכידוע, מביאה לכל טוב, לאושר לעושר. אבל הקב"ה ביקש לנסותם האם חפצים בתורה כשלעצמה. לכן נתנה להם במדבר, בארץ ציה ושממה, כשהם יושבי אהלים וחסרי נחלה. וכאשר היו מוכנים לקבלה ודבקו בה בלב ונפש – אז הביאם לארץ ישראל והנחילם כל טוב!

בן איש חי (ח"א שי"ט).

שר פסח על בתי בני ישראל:

פעם ביקר הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זצ"ל אצל הרה"ק רבי אלימלך מליז'נסק זצ"ל, ונתכבד באמירת דברי תורה. פתח הרה"ק ר' משה לייב ואמר: כתוב "אשר פסח על בתי בני ישראל" – כלומר: כאשר ראה הקב"ה בין בתי הגויים בית אחד של ישראל, היה פוסח ומרקד משמחה וקורא: כאן גר יהודי! כאן גר יהודי! וברוב התלהבותו עלה הרה"ק ר' משה לייב על הספסל והיה מרקד ושר: "כאן גר יהודי! כאן גר יהודי!".

בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל מסביר מדוע אין שמו של משה רבינו מוזכר ב"הגדה של פסח", כי הרי הוא היה עניו מכל

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

האדם שעל פני האדמה, והקב"ה רצון יראיו יעשה, ורצון העניו הוא להעלים את גדלותו וחלקו בעשיית הנס, לפיכך לא נזכר שם משה בהגדה, למרות שכל הנס של יציאת מצרים נעשה על ידו בשליחות אדון כל המעשים.

רור זה שאנו אוכלים:

יש לתמוה אומר הגר"י מליסא זצ"ל בהגדת "מעשה ניסים", מדוע אנו אומרים "מרור זה" אחרי "פסח ומצה", הרי המרור הוא זכר למרירות והיא קדמה לגאולה המצוינת כאן ב"פסח" ו"מצה"?

מכאן יש לדייק שאין אנו עושים עיקר מהגאולה שהיתה לנו מהמרירות, אלא עיקר הטובה והשבח שאנו מוצאים בגאולה הוא מה שניקננו לעבדים לה' יתברך.

דבר זה היה נחשב לנו לטובה גם אילו היינו מלכים ושרים במצרים. כי הזכות הגדולה ביותר, שגמלנו ה' בטובו ובחסדו.

ואילו היינו מזכירים תחילה את הזכר למרירות ורק אחר כך את הגאולה, הייתה משמעות הדבר שכוונתנו לעשות עיקר מיציאתנו מהמרירות. ועל כן אנו מקדימים את הדברים שיש בהם זכר לגאולה כדי להדגיש את מעלת הגאולה שמהותה ומטרתה היא לעשות אותנו לעבדי ה'. ורק אחר כך אנו

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

עושים זכר למה שניצלו מהמרירות, כדי להורות שוב שעניין זה הינו בעל חשיבות פחותה יותר מעניין הגאולה.

יִמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם:

כתב רבנו בחיי ז"ל: "וימררו את חייהם", יתכן שתהיה הכוונה על הקב"ה שהוא חיי הנפש, ומקרא מלא מצינו: "בכל צרתם לו צר" (ישעיה פרק ס"ג, פסוק ט'), וכתוב "עמו אנוכי בצרה" (תהילים פרק צ"א, פסוק ט"ו), ונצטוונו ללכת בדרכיו של מקום ולשאת בעול בצרת הזולת, והוא מקנייני התורה. ובמסכת תענית (דף י"א ע"א) אמרו: בזמן שהצבור שרוי בצער, אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי. וכן מצינו במשה, שבמלחמת עמלק לא ישב אלא על האבן. אמר: הואיל וישראל שרויים בצער אף אני אהיה עימהם בצער.

סח הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א, ראש ישיבת "רבנו חיים עוזר": פעם, כששב מרן זצ"ל מתפילת שחרית בישיבה, הגעתי לביתו להיוועץ עימו ושמתי לב שאינו טועם מאומה. שאלתיו על כך, ולא השיב. חששתי שנמנע הוא לאכילה בגללי, ומבקש לענות לי בראשונה. לפיכך אמרתי: "אמתין עד שראש הישיבה יסעד". או אז גילה לי, כדי שארגע, שאינו טועם מאומה בין השעה שמונה לשמונה וחצי, משום שמאות

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

אלפי ילדים בחינוך הכפרני מתכנסים עתה בבתי הספר, ואינם פותחים את סדר יומם בקריאת שמע!

קנין התורה.

מצה, מרור, כורך :

אנו כורכים מצה ומרור ביחד ומסמלים בכך דרך בעבודת ה'. שהרי המצה מרמזת על היצר הטוב, והמרור מרמז על היצר הרע, ואנו מצווים לעבוד את בוראנו ביצר הטוב וביצר הרע גם יחד, כפי שמפרשים חז"ל על האמור "בכל לבבך" (ברכות דף נ"ד עמוד א'), בשני יצריך – ביצר הטוב וביצר הרע. כי גם את כח הרע עלינו לרתום לשירותו של הטוב.

עפ"י פרוש האלשיך הקדוש.

פון :

סח הרבי מגור, בעל ה"שפת אמת": לפיכך מצפינים את האפיקומן עד לאחר הסעודה, כי יציאת מצרים הייתה הכנה לכל הגאולות שלאחריה והיא לא תיגמר אלא בגאולה השלמה לעתיד לבוא, כל דור שחולף מקרב את הגאולה, לכך מצפינים

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

פיסת מצה לסוף הסעודה, לרמז כי הגאולה האמיתית עודנה צפונה וגנוזה, ועתידה היא עוד לבוא לידי גמר...

הגדת מ. להמן.

פרק :

והיה מרן הרב שך זצ"ל מספר: כוח זכרוננו המופלא של מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל הן נודע הוא. הרי העיד על עצמו שאינו יודע שכחה מה היא.

כרבה של וילנה ממונה היה על כל קרנות הגמ"חים בעיר, וחשבונותיהם המדוקדקים נכתבו על ידו בספר עב, על פרוט ההפקדות והמשיכות, ההלוואות והפירעונות לשיעורין.

פעם, כשעבר דירה, אבד הספר. משראה את צערם של בני הבית שלא מצאוהו, ישב וכתב מן הזיכרון את הספר כולו: שמות, תאריכים, סכומים! לבסוף נמצא הספר המקורי, השווה עם השחזור, ומצאו שהכול תואם לחלוטין!

וסיים מרן: ועם כל זאת מעולם לא ברך רבי חיים עוזר "ברכת המזון" אלא מתוך סידור!...

קנין התורה.

 פוך חמתך אל הגויים אשר לא ידעוך, ועל ממלכות

אשר בשמך לא קראו:

צריכים להבין בקשה זו, וכי אין לנו דאגות אחרות בליל התקדש חג הפסח, ליל גדול כזה לחשוב ולבקש שהקב"ה ינקום בהגויים. מה איכפת לנו, אם הקב"ה יעשה נקמה בהם או לא.

רק איתא במשנה (ברכות דף ל"ד עמ' ב'), אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים, ואומר זה חי וזה מת, ומפרשים שמידת הדין תובע חלקו, ולכן העביר הדין על הגוי השונא ומיצר לישראל, ולכן אמר "זה חי" הישראל, "וזה מת" הגוי שהעביר הגזרה על הגוי.

וזה בקשתנו עכשיו בליל הסדר, דהיות שביקשנו קודם "כן ה' אלקינו ואלקי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים, הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבניין עירך וששים בעבודתך", ועכשיו מבקשים "שפוך חמתך על הגויים", שאם חלילה וחס נגזר איזה גזירה רעה על ישראל, ולבטלו לגמרי אי אפשר, מבקשים שישפוך חימה זו על הגויים, ויהיה אך טוב וחסד לישראל.

וללוי אמר.

ושיבי עקרת הבית, אם הבנים שמחה הללויה:

שאלתי ממרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל, באדם שעובד במשך היום, ועושה כל מאמץ לעזור בצרכי וענייני הבית עם הילדים ושאר דברים, ובערב לאחר עבודתו חפץ הוא מאד גם לילך לב' שיעורי תורה, הן בהלכה והן בגמרא, ואשתו אינה חפצה בכך, ורוצה שיהיה הוא יותר זמן בבית, מאחר ולטענתה בקושי היא רואה אותו.

האם ילך ללמוד, או ישאר בביתו יותר ויפחית מלימודו משום שלום בית.

והשיבני מרן זצוק"ל על כך: שיקנה לה מתנה יפה, וגם תרשה לו ללכת.

שו"ת הגרח"ק (עמוד ער"ה)

יניים להם ולא יראו:

רבנו דון יצחק אברבנאל זצ"ל פגש במומר אחד, משומד שהמיר דת אלוקים חיים בהבלי עבודה זרה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

שאלו: מה ראית להמיר את דתך. אם הציקו לך קושיות –
שאל, ואענה לך בטוב טעם ודעת, אחת לאחת!

ענהו הלה: איך לא תבין? החלפתי אלוקה שראה אותי ואני לא
ראיתיו, בפסל מסכה, שאני רואהו והוא אינו רואני - כדי
שאוכל לעשות כל תועבה.

עוד יוסף חי.

פפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני:

כתב הגאון רבי יעקב כולי זצ"ל, מעשה ברופא שהיה חכם
גדול. פעם כעס עליו המלך והורה להשליכו לבית האסורים.
כבלו ידיו ורגליו באזיקים, שמו עול ברזל בצווארו וכלאוהו
בצינוק.

הורה המלך להאכילו לחם שעורים - מאכל בהמה, ולהשקותו
מים במשורה.

כעבור ימים נזכר בו המלך והורה להביאו לפניו. מהרוהו אל
המלך. ראהו והנה צבע פניו לא השתנה, אור עיניו לא הועם
והחיוך לא מש משפתיו.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

תמה ושאל: הן נתון היית במאסר קשה, כבול באזיקים ונאנק בעול ברזל, התענתה ברעב ובצמא, הכיזד שמרת על מאור עיניך ועל החיוך שבשפתיך? היאך לא השתנה צבע פניך, ורזון לא שולח בגופך?

ענה ואמר: הן רופא מומחה אני, והכנתי שיקוי משבעה סממנים, לגמתי ממנו בכל יום והחזקתי מעמד.

בקש המלך את סוד השיקוי.

אמר הרופא: הסממן הראשון: הוא בטחון בה', שיצילני מכל רע, ויתן בלב המלך לחלצני מכלאי, כי לב מלכים ושרים ביד ה'. הסממן השני: הוא התקווה. השלישי: הוא הידיעה שחטאי גרמו לי ומה אתאונן. הרביעי: שהיה ביד המלך להמיתני, ואם גזר עלי עונש מאסר, הרי זהו הרע במיעוטו. הסממן החמישי: הוא הידיעה שייסורי מכפרים על עוונותיי ומרבים את שכרי לעתיד לבוא, ואיך לא אשמח בהם. השישי: שה' מייסרני ברחמים, שהרי יכולים היו לענותני ברעב מוחלט ולמנוע אף את לחם השעורים ואת המים במשורה, עד שהייתי מייחל למצבי זה, ומאושר לשוב אליו. והסממן השביעי: הוא הידיעה שהקדוש ברוך הוא רחום וחנון, נחם על הרעה ומרבה להיטיב, וישועתו כהרף עין. אם יש לי משקה כזה – מדוע ישתנה צבע פני ויכחש בשרי?

שמע המלך את הדברים שנאמרו בענוות חן ובאורך רוח, שמע שהרופא לא התרעם על המלך, ולא זעף על דינו ולא

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

בעט בייסוריו, אלא קיבלם באהבה לכפרת עוון, פקד להשיבו על כנו ולהעלותו לגדולה יתירה על גדלותו מקדם.

ילקוט מעם לועז.

 לא כל יורדי דומה:

בבוקר סגרירי בתקופת טבת עלה הגאון רבי חיים ברמן שליט"א לבית מרן זצ"ל. סח לו מרן: "הלילה לא עצמתי עין, כל הלילה ישבתי ליד השולחן ולמדתי" - ויודע אתה מדוע? כי ירדו גשמי זעף, מלווים ברקים ורעמים וחשבתי לעצמי: לייזר, אם היית שוכב עתה בקבר, והגשם מצליף עליך ומספיג את הקרקע סביבך, היה לך טוב? אז תודה לה' שאתה חי, ויושב בחדר מוגן וחם – שב ותלמד!"...

קנין התורה.

 ללו את ה' כל גויים:

השאלה המתבקשת מאליה: אם חסד ה' גבר עלינו, על עם ישראל, הרי עלינו החובה לשבח, ולא על הגויים והלאומים!

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

הגאון רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל מג'רבה ענה על כך במשל.

מעשה בנער שנעצר בחשד שווא והוטל לכלא עד להבאתו בפני השופט. מיהרה אמו לבית המעצר. קראה: בני חף מפשע, שחררוהו!.

אמרו: אם חף הוא מפשע, ישחררו השופט מחר. בקשה: תתנווני לראותו! אמרו: נתון הוא בבידוד! ספקה האם כפים: אוי לי איסטניס ואנין הוא, יתענה ברעב.

התרכך לבם, והרשוה להעביר אליו חבילת מזון. מהרה לביתה צררה מכל טוב: בשר לרוב, מעדנים וממתקים לאין שעור – אוכל מלא השק.

תמה בעלה: הוי נשים חסרות הן חוש מידה! הן במו פין אמרת, שעצור הוא עד למחר. הטעות תתבאר, והוא ישוחרר. אם כן מה זה צררת אוכל מלא השק, הן בשבוע תמים לא יוכל לאכלו.

אמרה: ומה כסבור אתה שהאוכל יגיע אליו במלואו? חזקה על מנהל בית המעצר שישלח בו יד וישלה את הבשר, וסגניו יעלו ממתקים בכפותיהם. מיד ליד יעבור השק, וכל אחד יחרים דבר מה. ולואי שתגיע לידו חפיסת ממתקים זעירה.

הודה ואמר: בינה יתירה נתנה באשה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

משל זה משלו המפרשים בפסוק: "נתתה שמחה בליבי, מעת דגנם ותירושם רבו" (תהילים פרק ד' פסוק ח') ושאלו: אם דגנם ותירושם פרצו לרוב, הרי עליהם לשמוח, ומדוע נאמר כי אנו שמחים?

ותרצו, שבהיות ישראל על אדמתם, היה השפע ממרום משופע עלינו דרך בית המקדש, ואומות העולם ניזונות מן השיריים. בהיותנו בגלות, נסתמו הצינורות. השפע משפע בעוונותינו לשרי האומות, ואנו ניזונים מן השיריים. לפיכך, כאשר דגנם ותירושם מרובים, אף אנו שמחים, כי יגיע יותר לחלקנו. כמשל העציר שככל שיגדל ויתפח שק המזון, כך ישאר יותר לחלקו. אבל כאן בהלל, מדובר על עת הגאולה, שבה נשלם לה' נדרינו בתוככי ירושלים, הללויה. ואז ישוב השפע להיות משפע לנו כבראשונה, ותהינה האומות סמוכות על שיריי שלחננו. לפיכך, יהללו הגויים וישבחו - כאשר יגבר עלינו חסדו, ובכך יגדל חלקם.

מגיד דבריו ליעקב

ללו את ה' כל גויים ... כי גבר עלינו חסדו:

תמיה רבה היא: האם על הגויים להלל את ה', משום שעלינו גבר חסדו?

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

למה הדבר דומה? לעיוור שהיה מהלך בדרך ובא אדם אחד וברשעתו שם מכשול לפני העיוור. בדרך נס עקף העיוור את המכשול והמשיך בדרכו. העיוור עצמו אינו יודע, כי נס גדול אירעו. אבל האיש, שטמן לו את המוקש וראה את המתרחש, הוא יודע איזה נס גדול קרה לעיוור.

הגויים זוממים תמיד להפיל את בני ישראל בפחים שהם טומנים להם במחשבות לבם הרע. בני ישראל אינם יודעים כלל מה רבות ונוראות המזימות הנרקמות סביבם. אבל הגויים, בעלי העצה הרעה, הם היודעים, כי חסד ה' על עמו מפר את עצותיהם הרעות ועושה אותן ל... לפיכך נאמר: "הללו את ה' כל גויים" – אתם, הגויים, הזוממים עלינו רעה כל היום והרואים את יד ה' בראותיכם כמה גבר עלינו חסדו, בהצילו אותנו מידכם.

בני יששכר.

ני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב:

יש אנשים, שאינם נותנים אמון באזהרות רעיהם, ואם ישמעו תוכחה מפי המגיד או מפי הרב, יאמרו: "הרי זה מקצועו, להוכיח"...

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

עליהם נשא המגיד רבי יואל זצ"ל את משלו: היה היתה עירה קטנה, שכל בתיה בקתות עץ מחופות קש. התגוררה משפחה אחת בדירה בת קומתיים. בקומת הקרקע היה המטבח וחדר המגורים, ובעלית הגג – חדרי השינה. בלילה הלכה האישה לישון, ובעלה קרא לאור הנר. לפתע שמעו את קולו של שוטר הכפר עובר ומזהיר להשגיח על האש ועל הנרות, שלא יגרמו דלקה.

אמרה האישה לבעלה: "השגח על הנר לבל תירדם מתוך קריאה ותפרוץ חלילה שרפה - הקשב לקול השוטר!"

אמר לה בעלה: שוטה שבעולם כלום סבורה את שהשוטר מכריז כך בלב שלם מתוך שדואג הוא לאנשי העירה הלא אני יודע שהוא עושה זאת בתוקף תפקידו והוא מקבל לשם כך משכורת, אלו היו נותנים לו כסף כדי שיכריז שהכל צריכים להצית את בתיהם - היה מכריז שיש להעלות אש בבתים! לכן איני שם לב לדברו!

הלך לישון והשאיר את הנר דלוק.

נפל הנר ארצה, ורצפת הקש התלקחה. האש אחזה בגג הקש, והבית הפך למלכודת מות. האש התפשטה ואחזה בכל בתי העירה – וכל זאת, משום שאותו שוטה לא שעה לאזהרה, הואיל והיה זה מתפקידו של השוטר...

אור לישרים

ה אשיב לה' ..

סח הגאון רבי ראובן קרלינשטיין שליט"א (זצ"ל): פעם קרא רבנו לאחד ממקורביו, וביקש ממנו לדאוג לאברך שילמד בחברותא עם בחור פלוני בישיבת "נחלת יעקב" ואמר "בכל ראש חודש תבוא, ואתן לך כסף עבור האברך שיקדם את הבחור בלימודו".

התעניין המקורב והשיג אברך מצוין, קצב שכרו וקבלו מדי חודש בחודשו.

פעם הגיע ראש חודש, ונבצר ממנו להיכנס עקב התייעצות עסקנים שהתקיימה בבית מרן.

למחרת, חפש אחריו מרן "הרב שך" ושאל מדוע לא בא.

סח שהגיע, אך לא יכול היה להיכנס.

התנצל בפניו מרן על טרחתו, ומסר לידיו את הכסף.

היתה זו שעת כושר לשאול לפשר הדאגה המיוחדת לאותו בחור. סח לו מרן: "בבחרותי, לא היתה לי אלא חולצה אחת. בכל שבוע הייתי מכבסה בהחבא, ומצטמרר בקור עד אשר יבשה ברוח המקפיאה. מרוב שימוש בלתה החולצה, ונפער חור גדול בגבה. ממחר הייתי להיות הראשון בבית המדרש

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

ובמשך שעות לא קמתי ממקומי, כדי שגב הספסל יסתיר את הקרע... נודע הדבר לאחת מנשות הקהילה, ושלחה לי שתי חולצות! עתה באה הרווחה: יכול הייתי לעמוד בשעת הלימוד, ולגשת כרצוני לארון הספרים, וכשכבסתי את החולצה האחת לובש הייתי את השניה!" - "ובחור זה, מבין אתה, הוא נכדה של אותה אישה!"...

קנין תורה עמ' 37

ה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי:

פרופסור בלומנטל, מנהל מחלקת העיניים באסותא, בדק את מרן הרב שך זצ"ל. נכנס עמו בדברים. שאלו: "כיצד העין רואה?"

ענה, שיש בעין עצבי ראייה.

שאל: "מהו עצב?"

ענה, שהוא כעין חוט המקשר למוח.

שאל: "ומהו המוח?"

ענה, שהוא מערך של מיליוני תאים, כמו במחשב.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

תמה מרן: "המחשב, ניחה. עשוי הוא סיבי מתכות. אבל המוח הלא חומר מימי!"

הודה הפרופסור שאין אפשרות להבין את פלאי המוח, הרכבו ומורכבותו. מפלאי הבריאה הוא.

שאל מרן: "אם כך – אם יודע אתה שעין זו הבורא יצרה ושהיא בריאה נפלאה ומורכבת כל כך - במה אתה מודה לו עליה? במה אתה משלם לו, מה נותן אתה בתמורה? אנו הדתיים, מודים עליה בתפילה, 'משלמים' עליה בתורה ובמצוות. אבל מי שיודע שהעולם נברא ואינו שומר תורה ומצוות, במה משיב הוא לבורא כל תגמולוהי עליו?"

ולא היתה לפרופסור תשובה...

קנין התורה

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי:

אדם לוקח בחנות סחורה בהקפה. אם הוא משלם מזמן לזמן מעט כסף על חשבון חובו, הרי בעל החנות מוכן להמשיך ולהקיף לו, אבל אם אינו משלם כלום על חשבון חובו, אין לו העוז לבקש שיתנו לו עוד סחורה בהקפה.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לכן נאמר בפסוק זה: "מה אשיב לה" – כיצד יכול אני להמשיך ולבקש כל צרכי מה' ומה יש בפי מענה להשיב לו? הרי "כל תגמולוהי עלי" – הרי אני עדיין חייב לו הכול, וכל מה שנתן לי לא נפרע כלל, לא נתתי לו מאום על החשבון.

חפץ חיים

מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי:

הרה"ק רבי משה מקאברין זצ"ל היה אומר: כשיתבעני ה' לדין על מעשי, "מה אשיב לה" – מה אוכל לענות ולהשיב לו, כלום יהיה לי פתחון פה לעומתו? הרי "כל תגמולוהי" – כל מה שגמל עמי בוראי ונתן לי דעת וכוח ואיברי הגוף, הרי כל אלה היו "עלי", ניצלתי אותם בהם לעצמי...

יינה של תורה

קר בעיני ה' המותה לחסידינו:

נשאל מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל על שני חברים טובים מאד שאחד מהם נוסע ברכב בצורה מסכנת

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

חיים, וחברו העיר לו על כך מספר פעמים, והלה אפילו אינו מבין את גודל הסכנה שבדבר, כמו לדוגמא נהיגה ואחזקת ההגה עם הרגל, או מהירות מפורזת וכו'.

ומרוב אהבתו וחיבתו עליו מחשש שיארע לו תאונה קשה חס ושלום, שוקל הוא לפנות למשטרה ולבקש מהם שישימו עליו עין פקוחה, כדי לגרום שעל ידי שיטילו עליו קנסות גדולים, או אף ישללו ממנו את הרשיון, יגרום הדבר שינצל הוא חס ושלום מליפול למשכב או חס ושלום יותר מזה, ויהיה שלום לו ולבני ביתו אמן. והשיב על זאת מרן זצוק"ל: שב ואל תעשה מה שלא מוטל עליך.

שו"ת הגר"ק (עמוד קפ"ט)

 וזו לה' כי טוב:

תמה הגאון רבי רחמים מאזוז זצ"ל: "איך אדם להבל דמה, יכול להודות לה' יתברך ויתעלה? כי לגודל רוממותו, חס ושלום נראה כבזיון.

והמחיש את השאלה וגם את התשובה במשל, נתאר לעצמנו מלך אדיר, רם ונשא, ולו רבבות גדודי משרתים ושרים רבים. הלך בדרך, ושריו הנכבדים לימינו ולשמאלו. לפתע זנק פרא מילידי היערות, עירום ויחף כדרך הילידים, רק אזור קש

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לחלציו ועגילי עצם לאזניו. בראותו את המלך ואת פמלייתו, החליט להתייבב לפניו ולחלוק לו כבוד... עמד לפני המלך וחסם את דרכו והחל לפזז ולכרכר, כשהוא מנופף בידיו וברגליו ומשמיע צווחות מקפיאות דם... התנהגותו הדהימה ברגע הראשון, העלתה חיוך במשנהו, והפכה אחר כך למטרד. בקשו עבדי המלך לגשת לאחוז בו ולהגותו מן המסילה.

אמר המלך: "הניחווהו, מבקש הוא לחלוק לי כבוד בדרכו שלו!" אמרו לו: "אבל אין זה לכבודו של המלך, שאדם עירום יפזז ויכרכר לפניו!"

אמר: "בזאת צודקים אתם מהרו והעטו עליו גלימת משי מוזהבת!" העטו עליו את הגלימה, והמלך המתין בסבלנות רבה עד לסיום ההצגה. לאחר מכן ניגש אל הפרא, הודה לו על הפגנת רגשותיו והורה להעניק לו מגדנות ומתנות לרוב. עמדו הכל והשתאו לסבלנותו של המלך ולענוותנותו הרבה.

וזהו שאנו אומרים: "הודו לה' כי טוב".

ואם נשאל: "האם אנו נחלוק לו כבוד, כלום לא נדמה לאותו פרא למוד מדבר?"

הרי התשובה היא: "כי לעולם חסדו", אין גבול לחסדו הרב, ובגודל חסדו נאות לקבל את הכבוד שאנו חולקים לו ואת ההודיה שאנו מודים לו!

כסא רחמים, תהילים קל"ו

מן המיצר קראתי יה:

החכם יחזקאל הכהן זצ"ל מיזד עלה לארץ הקודש והשתקע בצפת. אך את משכנו קבע במירון, בבית המדרש שעל ציון הרשב"י, שם ישב והגה בתורה יומם וליל. לא פסק פיו מגרסה, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ותפילה. לא הגביה עיניו אלא לשם שמים, ושקד על תלמודו עד שכהו עיניו והתעוור.

ישב ואמר את כל ספר התהילים בבכייה רבה בעל פה, וכססיים אמר: "אדוננו רבי שמעון בר יוחאי ! כסבור הייתי, ששיבתי כאן היא לרצונך. עכשיו שנוכחתי שאין ישיבתי נוחה לך כאן - השב לי את מאור עיני ואשוב לעירי!

"יצאה כעין פיסת יד וטבלה בנר התמיד, נגעה בעיניו ושבה אליו ראייתו!

מיזד לארץ הקודש

בבני כדבורים:

אדם ישב אצל מרן הרב שך זצ"ל, וסח לו על הצרות שהקיפוהו – כשל כוח הסבל!

מרן שמע באורך רוח, ובתוך כך הביא אחד מבני הבית כוס תה וצלוחית דבש לצידה. נטל מרן כפית ורדה בה מעט דבש. התבונן בדבש הזהוב ועיניו החלו זולגות דמעות.

נרעש האדם: על מה בוכה מרן?

אמר לו: "ידידי, רואה אתה דבש זה? חשוב נא: הדבורה עוקצת ומכאיבה. אם תכנס לחדר, נגרשה. אבל, הן יודע אתה, בריה שאין בה עצם אינה חיה אף חצי שנה – ומותירה היא אחריה דבש כה מתוק, מתוק וממתיק".

וסיים: "ראה איזה לקח נפלא ניתן ללמוד מן הדבורה – העקיצות סופן שתתראנה, ולבסוף, עוד יביאו טובה וברכה, מתיקות נפלאה! מעז, יוצא מתוק" ...

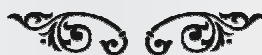
קנין התורה

נער פרעה וחילו בים סוף:

הנה כאשר רדף פרעה אחרי בני"י עם חילו כתיב (שמות פרק י"ד, פסוק ז'), ויקח שש מאות רכב בחור, ולקח עמו דווקא כמספר הזה משום דלפי תכסיסי המלחמה ידעו אז כי שני גיבורים מלומדים יכולים להניס רבבה. כדכתיב (ויקרא פרק כ"ו, פסוק ח'), ושנים מכם רבבה ירדופו. והנה בני ישראל שיצאו אז ממצרים היו שש מאות אלף, ואמרו חז"ל כי במכת חושך מתו מישראל ארבע מתוך חמישה, אך פרעה לא ידע מזה וחשב שבאמת יצאו שלוש מאות רבוא [שלשה מליון] ולכן לקח עמו שניים לרבבה.

- הגרי"ז בשם הג"ר חיים רפפורט, כתבי תלמידים, מבית לוי -

שמת כל חי:

הנגיד הנכבד רבי כליפה פרץ זצ"ל היה סוחר אמיד, ותומך ביד רחבה בלומדי התורה בג'רבא. משכיל ומלומד היה, ורהוט בשפה הערבית ובכתיבתה.

פעם חקר את גבית מיסי המלוכה. החוכר היה מתחייב לשלם לאוצר המלך סכום קצוב. אם הצליח לגבות יותר מהסכום – היה זה שכרו.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

לתדהמתו, לא עלתה הגביה יפה, ולא הצליח לגבות אף את הסכום שהתחייב בו. עלול היה להיגרם לו הפסד רב, שימוטט חלילה את מסחרו. קם ונסע לתוניס, עיר המלוכה, והגיש למלך כתב בקשה להתחשב בהפסדו ולהסתפק בסכום שגבה.

קרא המלך את כתב הבקשה ותמה: "מי הסופר והמליץ שניסח לך את המכתב בשפה כה רהוטה וברה?"

קד ואמר: "אני עבדך כתבתיו!" התפעל המלך והראה את המכתב לשרים. אמר: "הנמצא בכם איש אשר ייטיב לכתוב כך?" היה שם שר אחד, שהייתה עינו צרה החינו של היהודי. אמר למלך: "לדעתי שקר הוא דובר. לא יתכן שיהודי יכתוב בשפה מליצית כל כך! מנין להם כשרון מליצה, הן בשירינו אינם בקיאים, ותפילותיהם איזו מליצה יש בהן?"

קם רבי כליפה ואמר: "ירשני המלך, ואתרגם אחת מתפילותינו לשפה הערבית". הרשות נתנה לו ורבי כליפה החל לתרגם את תפילת "נשמת כל חי" במתק שפתיים ובלשון צחה להפליא. הכל האזינו, השתהו והתפעמו, והתפעמו, ופני השר הצר חפו. נעתר לו המלך, ומלא את בקשתו...

ממלכת כהנים (אות נ"ט)

ופא חולים:

נכנסתי למרן בעל "החידושים וביאורים" מרן רבי חיים גריינמן זצוק"ל (יום שלישי ב' אלול תשפ"א) ושפכתי את ליבי בפניו על מצבו הרפואי הקשה של אבי שליט"א, ושלצערנו מיום ליום הולך הוא ומשתתק בחלקי גופו, וקשה עליו כבר לילך על רגליו מחמת מפרצת בראשו, ועדיין לא זכה להשיא את כל בניו ובנותיו.

שמע מרן ולאחר שביקש שאומר לאבי שחייב הוא לטוס לארץ נכר לצורך הניתוח ראש המורכב ברכו: "שעוד ירוץ הוא על רגליו".

באותה שעה שבירך ללא האמונה החזקה בברכת הצדיק ברכתו הייתה נראית לאחרים כמעט כמעל הטבע, והנה לא עברו ימים אחדים ומור אבי עבר ניתוח ראש מורכב מאד כמעט יממה שלמה, והנה מול עיניהם המשתאות של כל הרופאים הגויים בהולנד היה הולך הוא על רגליו.

הרופא המנתח שבתחילה נתקשה לענות לבקשתנו שיבקש מהקב"ה שיתן לו הצלחה בניתוח, לאחר שהסכים לבקש זאת לכשיצא מהניתוח אמר, "האלוהים שלכם עזר לי לנתח אותו".

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

וכדי להמחיש את גודל הנס בברכת הצדיק לאחר שהגיע אבי שליט"א ארצה רץ פעמים מספר ואמר, כך בירך רב חיים, צדיק גוזר והקב"ה מקיים. [אין ספק שכלל בירויותיהם של כולם הועילו, ובפרט תפילותיו וברכותיו של מרן הראשל"צ רבינו יצחק יוסף שליט"א שבירכו והתפלל עליו רבות].

מעורר ישנים והמקיץ נרדמים:

הרה"ק רבי יהושע מבעלז זצ"ל, כשהגיע פעם בליל הסדר לתפילה זו של "רופא חולים פוקח עיוורים", פתח ואמר: בשעה שאבי הקדום רבי שלום זצ"ל היה מגיע לתפילה זו – כל מי שהיה זקוק לישועה או לרפואה מיד היה נענה על ידי דיבוריו הקדושים, אך אנו שאין בכוחנו לפעול בדבורנו, לא נשאר בידינו אלא "לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים" – לעורר שוכני עפר ולהעתיר בפניהם שיפעלו גם עתה את כוח קדושתם לרפא חולים ולפקוח עיוורים.

זוקף כפופים:

מעשה בנער רועים, שרעה עדרי אחרים, ולא היה לו בעולמו אלא לחם לאכול וקרעי בגדים ללבוש. חלום היה לו, לקנות

נעלים לרגליו – ולא השיגה ידו.

יום אחד, לפנות ערב, עבר ליד בית מלון מפואר וראה מרכבה הדורה, רתומה לארבעה סוסים אבירים, עוצרת ליד המלון, ושני משרתים מדלגים מירכתיה וממהרים לפתוח את דלתה לפני האדון המסב בכרכרה על המושב המרופד.

נעצב הנער אל ליבו, קנא קנאה גדולה, נאנח ואמר: "הפעם ראיתי כי יש אנשים מאושרים בתבל! נוסעים במרכבות כבודות ומתארחים בבתי מלון מפוארים! ואני, יתום עני, אויה לי! חייב אני לשרך רגלי, ואין לי אפילו נעלים לנעול. נגף אני בכל אבן, נשרט בכל קוץ! אהה, מה פשעי ומה חטאתי כי נגע אלי חרון אף ה' ובמה זכה מאושר זה למצוא חן וחסד בעיני האלוקים? האה, מי יתנני תחתיו, והייתי מאושר כמוהו!"

בינתיים רכנו שני המשרתים אל המרכבה פנימה ונשאו משם את אדונם על ידיהם, כי משותק הוא בשתי רגליו.

ראה הנער וקרא: "אם כן, אין מאושר ממני!" נשא את רגליו הקלילות, היחפות, ורץ בצעדי מחול...

יוסף דעת

עיננו מאירות :

בהספדו על מרן הרב שך זצ"ל, סח הגאון רבי שמואל מרקוביץ שליט"א: בהיות מרן הרב שך כבן שמונים בדק פרופסור את ראייתו שהלכה ונחלשה, ואמר לו "דע לך, שבעוד חמש עשרה שנה - כשיהיה כבן תשעים וחמש! - תתעורר".

כשמעו, פרץ מרן בבכי: "מה יהיה? כיצד אלמד בעוד חמש עשרה שנה!..."

מבהיל הדבר! מבהיל שבכה על מה שיהיה בעוד חמש עשרה שנה - ומבהיל שלא בכה על אובדן הראיה, על 'סומא חשוב כמת', אלא כיצד יוכל ללמוד!...

קנין התורה

רעב זנתנו ובשבע כלכלתנו:

אמר המגיד מדובנא זצ"ל, משל לאדם, שהיו לו כמה בנים חלשים וחולים, ובן אחד שהיה בריא וחזק.

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

פעם נסע אביהם לעיר הגדולה לרגל עסקיו. בהיותו שם סר לבית רופא מפורסם, וספר לו על מחלות בניו. נתן לו הרופא תרופות לכל אחד מבניו החולים, שיבריאום וירפאום.

שב האיש לביתו, וילדיו קדמו את פניו בשמחה. הוציא האב מאמתחתו את התרופות, ונתנן לכל אחד מבניו החולים. שמחו הבנים על רפואותיהם.

קרא הבן הבריא: "מדוע אגרע מכולם, מדוע לי לא הבאת תרופה?" אמר לו האב: "שטיא, למה לך לשמוח ברפואות, הלא טוב לך לשמוח בבריאותך, ולהודות עליה להקב"ה!"

כך בני האדם, הנתונים בצרה ומייחלים להיושע, מודים לבוראם על הצלתם, אבל מי שעזרו הקב"ה ומנע ממנו את הצרה מלכתחילה, אינו מרגיש בניסו ואינו מודה על כך. אבל טעות היא זו, ואנו מודים להקב"ה אשר ברעב זנתנו, ומזלעפות רעב הצילנו, ואף מודים לו על שלא הביא כלל את הרעב לגבולנו, ובשבע כלכלנו!

קול נגידים (קח)

פ' ישרים תתרום... במקהלות רבבות עמך בית

ישראל:

הגאון רבי יוסף חיים שרים זצ"ל, מגדולי ארם צובא, נשא משלו ויאמר: מעשה בשני ילדים שהיו משחקים על גג בית, נפלו מהגג וחבלו את גופם.

האחד היה בנו של העשיר, והשני - בן עניים.

מיהרו, הזעיקו את הוריהם והבהילו את הרופא. בדקם הרופא, רשם לבן העשיר משחות יקרות וקבל את שכרו בעין יפה. "משח את גוף בנך שלוש פעמים ביום, ובתוך שבוע ימים ייעלמו הכאבים, והוא יבריא" הבטיח לאב המאושר.

"ובני דוקטור?" שאל העני בדאגה. "אל דאגה" הרגיעו הרופא, "בתוך חמישה או שישה חדשים ירפא גם בנך..."

והנמשל: הישרים והצדיקים, החסידים והקדושים, המתפללים בכוונה ומכוונים כוונות - תפילתם נשמעת מיד במרום. אף האדם הפשוט - יש לתפילתו תקנה, אם יתפלל "במקהלות" - במניין, כמו שאמר: "אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת" (ברכות דף ו' ע"א) אבל העני - זה שאין תפלתו בכוונה מרובה כשלעצמה, ואינה במניין ובבית כנסת - אמנם גם

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

תפילתו תשמע, אך הרבה יותר לאט... זקוק הוא להתפלל פי כמה וכמה... לפיכך, כמה יש לנו להקפיד ולהתפלל במניין!

דבר יוסף (עמ' רכ"ה)

יירות ותשבחות דוד בן ישי:

סח אחד מנכדי מרן הרב שך זצ"ל: פעם באתי לפניו, ואמרתי: "סבא, אתה עוזר לכולם, אולי תעזור גם לי – תשתדל שאשתי תשיג משרה"...

ענה: "איני יכול. מסרתי עצמי לכלל... דבר אחד אוכל לעשות עבורכם, אומר פרק תהילים"...

עברה תקופה, ודוחק הפרנסה בעינו. נכנסתי, ואמרתי: "סבא, פרק התהילים לא עזר - אולי צריך לעשות השתדלות אחרת"...

ענה: "אתה טועה, הפרק עזר – אבל חשבתי, שבמקום להקדישו עבורכם, מוטב שאומר אותו לטובת הכלל"...

קנין התורה

רצה:

סמוך ל"הלל" מכריז עם ישראל "נרצה!

משל, למה הדבר דומה? לבן, שאביו כעס עליו ומאן להתרצות עמו. ביקש הבן דרכים, כיצד ישיב מעליו כעסו של אביו.

מה עשה? בכל מקום שהיה הולך ובכל עת היה משבח ומקלס את אביו והרבה להללו. כיוון שראה האב שבנו משבח אותו, אף על פי שהוא, האב, כועס עליו, נתגלגלו רחמיו עליו ונתפייס עמו.

אף אנו נהלל ונשבח את אבינו מלכנו, ולא נחדל מלקלס אותו עד אשר יתרצה עמנו, בניו. ולאחר ה"הלל" יהיה "נרצה".

אבני אזל

וס ישועות אשא:

כתב הרב מטה ראובן ז"ל כוס הקידוש וכן ארבע כוסות של פסח הוא רביעית בכל כוס. ויש לרמוז בתיבות "כוס ישועות" גימטרייא "כוס מכיל רביעית". מאת מוה"ר המקי"ש ז"ל.

- ישועה וניסים -

וסו של אליהו הנביא:

מפני מה קרויה הכוס החמישית בשם "כוסו של אליהו"? לפי שכל הלכה המוטלת בספק, עתיד אליהו הנביא לבררה. על כן במקרה של ספק בהלכה אנו מכריזים תיק"ו [תשבי יתרץ קושיות ובעיות]. ומאחר שבעניין כוס חמישית נחלקו רבותינו אם צריך לשתותה (עיין פסחים קי"ח עמוד א' ובטור סי' תפ"א), לפיכך אנו מוזגים כוס זו ומכנים אותה בשם כוס של אליהו, לומר שאליהו הנביא יתיר את הספק אם חייבים לשתותה או לא.

הפלאה

מען תספר באזני בנך וכן בנך... וידעתם כי אני ה':

וכך דרש רבי יששכר דוב זצ"ל: פסוק זה מתחיל בלשון יחיד "למען תספר", ומסתיים בלשון רבים "וידעתם". כי בתקופת יציאת מצרים לא היה שייך סיפור המופתים לבנים, כי האבות, הבנים, ובניהם, כולם ראו כאחד את הניסים והנפלאות ולא היה יתרון הידיעה לאבות על בניהם.

אחד היה בן יוצאי מצרים, משה רבנו ע"ה, שבניו היו בנכר כאשר התרחשו הניסים הגדולים ועליו היה לספר לבניו את נפלאות יציאת מצרים. בהשגחה היה זה מאת קורא הדורות

בשבילי הגדה של פסח ההגדה

מראש, שמשה רבינו יהיה הראשון המתחיל במצווה רבה זו, שעל ידו יהיה נפתח הפתח לידיעת ה' ואמונתו לכלל ישראל. ולפיכך נאמר הציווי בלשון יחיד – כי למשה נאמר, אמנם סיום הכתוב הוא בלשון רבים "וידעתם כי אני ה'" – שהידיעה תהיה לרבים, לכלל ישראל.

